

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi Tanszék

Zeneművek és filmek felhasználása digitális környezetben

Szakdolgozat

Dr. Faludi Gábor
egyetemi docens

Takács Nóra Emese
Jogász szak
Nappali tagozat
2013.

Tartalomjegyzék

I.	Bevezető	4.
II.	Történeti háttér és a hatályos jogi környezet	5.
	1. A szerzői jog története	5.
	2. Hatályos magyar jogi környezet – az Szjt.	7.
	a. Új Ptk.	7.
	b. Új Btk.	9.
	3. Nemzetközi jogszabályi háttér	10.
	4. Konklúzió	11.
III.	A zenemű, mint a hatályos szerzői jogi védelem tárgya	12.
	1. A zeneipar szereplői	13.
	a. Szerzők	13.
	b. Előadóművészek	15.
	c. Zeneműkiadók és hanglemezkiadók	16.
	d. Közös jogkezelő szervezetek	19.
	2. Konklúzió	21.
IV.	A filmalkotás, mint a hatályos szerzői jogi védelem tárgya	23.
	1. A jogosultak: a szerzők és a filmelőállító (producer)	24.
	2. Közös jogkezelés a filmjogok területén	27.
	3. Konklúzió	30.
V.	A zeneművek és filmalkotások internetes felhasználása, azaz az új típusú felhasználások	31.
	1. A jogszerű felhasználások	31.
	2. Online környezetben megvalósított szerzői jogi jogsértések, azaz a jogszerűtlen magatartások	34.
	a. A fogyasztók által tanúsított jogszerűtlen magatartások	34.
	b. A szolgáltatók által tanúsított jogszerűtlen magatartások	37.
	i. Torrent oldal üzemeltetése	37.
	ii. DDL tárhelyszolgáltatás	39.

iii.	Keresőoldalak üzemeltetése	40.
3.	Konklúzió	41.
VI.	Zene- és filmfogyasztási szokások	42.
1.	Az online szerzői jogi jogsértések társadalmi háttere	42.
2.	Magyar filmfogyasztási szokások – saját kutatás	44.
3.	A magyar lakosság online felhasználásokkal kapcsolatos attitűdjei – HENT kutatás	50.
4.	Konklúzió	50.
VII.	Megoldási lehetőségek	52.
1.	ACTA, SOPA, HADOPI – azaz a szabályozási zsákutcák	52.
2.	Creative Commons – amikor a jogosultak a kezükbe veszik az irányítást	54.
3.	Jogdíjátalány – avagy a fény az alagút végén	55.
4.	Konklúzió	58.
VIII.	Összegzés	60.
	Felhasznált irodalom	62.
	Melléklet - a filmpiaccaal kapcsolatosan végzett nem reprezentatív, saját kutatásom statisztikai adatai	65.

I. Bevezető

Szakedolgozatomban a szerzői jog talán legaktuálisabb kérdését, a digitális környezet megjelenésének a jogterületre gyakorolt hatásait elemzem. Azt a két műtípust vizsgálom, amelyek a digitális környezetben megvalósuló, *új típusú* felhasználások által a leginkább érintve vannak, nevezetesen a zeneműveket és a filmalkotásokat. Azért ezekre a műtípusokra esett a választásom, mert – habár az e-book olvasók elterjedésével a könyvpiar is egyre inkább ki van téve az új típusú felhasználások hatásainak – mégis a zeneművek és a filmalkotások online megjelenése indította el azt a lavinát, amely események sorozataként meglátásom szerint végül szükségszerűen a szerzői jogi rendszerek és a kulturális iparágak struktúrájának teljes átszerveződéséhez kell, hogy vezessen. Sem a jogalkotó, sem az iparági szereplők, ahogy a szerzők (jogosultak) és a felhasználók sem értek még ennek a hosszú útnak a végére, a kielégítő, kompromisszumos megoldás jelenleg is várat magára. Jelen dolgozat éppen ezért csak egy pillanatfelvételt kíván nyújtani, amely az eddig bejárt út mellett az aktuális helyzet bemutatását célozza, azt az egyensúlyi helyzetet, amely még ideig-óráig működőképes, ám hosszútávon semmiképp sem fenntartható.

A bevezetőt követően a dolgozat második fejezete a téma történeti háttérét világítja meg, illetve annak hatályos hazai és nemzetközi jogi környezetét. A harmadik fejezet a zeneműveket mutatja be, illetve az ezen a területen tevékenykedő szerzőket, alkotókat és egyéb iparági szereplőket, jogosultakat. A negyedik fejezet a filmalkotást, mint a szerzői jogi védelem tárgyát és annak szerzőit, alkotóit, valamint a filmipart ismerteti. Az ötödik fejezet a zeneművek és filmalkotások internetes felhasználásának, azaz az új típusú felhasználásoknak a bemutatását célozza, ezen belül elkülöníti a jogszerű és a jogszerűtlen felhasználásokat mind a fogyasztói, mind a szolgáltatói magatartások szempontjából. A hatodik fejezet a zene és filmfogyasztási szokásokat, azaz az online szerzői jogi jogsértések társadalmi háttérét világítja meg, mely a témában végzett saját kutatásom, illetve a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület kutatási eredményeinek összevetésén alapul. A dolgozat – az Összegzést megelőző - hetedik fejezete a megoldási lehetőségeket mutatja be, azaz az eddig látott szabályozási reformokat és ezek kudarcát, a jogosulti oldal szemléletváltásának eredményét (Creative Commons), valamint a – meglátásom szerint egyetlen működőképes és fenntartható lehetőséget, azaz az internet előfizetésbe beépített szerzői jogi jogdíjátalányt.

II. Történeti háttér és a hatályos jogi környezet

Jelen fejezetben a szerzői jog fejlődésének útját mutatom be annak kialakulásától kezdve, a fontosabb fordulópontokat górcső alá véve. A szellemi alkotások joga a magánjog rendszerén belül értelmezhető. Két nagy jogterületet foglal magába, ezek a szerzői jog és az iparjogvédelem. A szerzői jog a művészeti alkotó folyamatnak a jogalkotó általi elismerése, a szerzőt a művéhez fűző absztrakt kapcsolatnak a jogi leképezése, melynek alapján a szerzőt személyhez fűződő és vagyoni kizárólagos jogok is megilletik. A szerzői jog és az iparjogvédelem területe közötti legfőbb különbség abban áll, hogy míg a szerzői jogok összessége¹ a mű létrejöttétől kezdve önálló jogosultságként megilleti annak szerzőjét, az iparjogvédelem területén a jogi védelmet állami nyilvántartásba vétel keletkezteti, így ehhez konstitutív hatályú hatósági aktus szükségeltetik. A szerzői jog a jogalkotásban viszonylag korán elvált az iparjogvédelemtől, ennek az az oka, hogy az iparjogvédelemben sokkal inkább a gazdasági szempontok érvényesülnek, ennek következtében némiképp háttérbe szorulnak a védelem tárgyát képező mű alkotójának személyhez fűződő jogai, mert a szabályozás során a forgalomképességre és annak serkentésére helyeződik a hangsúly.

1. A szerzői jog története

A szerzői jog kialakulása technológiai, valamint kultúrantropológiai okokra vezethető vissza. 1450-ben egy német aranyműves, Johann Gutenberg feltalálta a könyvnyomtatást, ezáltal a korábban csak nagy nehézségek árán és meglehetősen lassú folyamat eredményeként másolható kódexek könnyedén sokszorosíthatóvá váltak, lehetőséget adva a társadalom szélesebb rétegei számára a tartalmuk megismerésére. A könyvnyomtatás megjelenésével így elvált a műpéldány, azaz az eredeti alkotás, a kézzel írott kódex, és az absztrakt értelemben vett mű sorsa. Mivel a könyvek a technológiai újítás következtében jóval könnyebben elérhetőek lettek, az analfabetizmus kezdett visszaszorulni. Habár ennek ellenére még mindig kevesek kiváltsága volt az írástudás, mégis láthatóan megnőtt a társadalmi igény a kultúra, az irodalom iránt, ezért annak szerepe felértékelődött, akárcsak a szerzők társadalomban elfoglalt szerepe. A társadalmi változások így katalizátorként hatottak a szerzői jog kialakulását indukáló

¹ 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (a továbbiakban: Szt.) 9.§ (1)

másik oknak a megjelenésére, ez pedig nem más, mint az individualizmus. A kultúra szerepének felerősödésével az általános műveltség szintje is emelkedett, melynek eredménye a kollektívizmussal szembeni individualizmus kialakulása volt, azaz az *ént* a csoporttal, a közösséggel szemben előtérbe helyező szemléletmódé. A szerzői jogi jellegű jogalkotás ebben az időszakban még csak az uralkodói privilégiumok adományozásában merült ki, melyek a nyomdákat jogosították fel a könyvnyomtatás monopóliumára. Az új eszmerendszer által “megihletett” szerzők szemében azonban új kontextusba helyeződtek a műveik. Ennek megfelelően figyelemmel akarták kísérni azok sorsát, rendelkezni akartak felettük és nem utolsó sorban, részesedni szerettek volna a belőlük származó haszonból is.

Az első, a szerzői joggal közvetetten valóban magát a szerzőt felruházó jogforrás Stuart Anna angol királynő 1709-es statútuma volt, amely 1710-ben lépett hatályba. Ez a statútum volt az első olyan jogszabály, amelyben a jogalkotó a jog visszaszállása szempontjából nyilvánította a szerzőt a mű jogosultjává, ezáltal elismerte azt a vagyoni (tulajdoni jellegű) kapcsolatot a mű és a szerző között, amely ma a szerzői jog egyik aspektusa, ha különböző jogi formákat is öltve. Azonban a jogszabály még távol állt a mai, modern értelemben vett szerzői jogi felfogástól, például *“összesen huszonnyolc év elteltével a copyright megszűnt,”*² ezt követően a mű közkinccsé vált. A szerzői jog a mű állami nyilvántartásba vételével keletkezett és átruházható volt. Az angol példát a többi állam jogalkotása némi késéssel követte, 1790-ben az Amerikai Egyesült Államokban meghozták az első szövetségi szerzői jogi törvényt. 1793-ban Franciaországban az új eszmei irányzatok hatására a forradalmi jogalkotás hozta el az első szerzői jogi törvényt, míg Poroszország első szövetségi szerzői jogi törvényét 1837-ban alkották meg.

A magyar jogalkotás 1793-ban az 12157. számú királyi rendelet privilégiumként még a *“XV-XVI. században kialakult magyar nyomdaipar serkentését”*³ célozta, így viszonylag sokáig váratott magára az első, a szerzői jog jogosultjaként a szerzőt megnevező jogszabály. Több javaslatot követően végül *„az Apáthy-féle javaslat*

² Nótári Tamás: A magyar szerzői jog fejlődése, Lectum kiadó, Szeged, 2010.; 22. o.

³ Lontai Endre, Faludi Gábor, Vékás Gusztáv, Gyertyánfy Péter: Szerzői jog és iparjogvédelem, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 16. o.

alapján született meg az első átfogó magyar szerzői jogi törvény, az 1884. évi XVI. tc.”⁴

A következő mérföldkő a szerzői jog történetében az 1921. évi LIV. törvénycikk volt, mely felkészítette a hazai jogi környezetet a Berni Unió Egyleményéhez való, 1922-ben történt csatlakozásra, illetve a filmalkotásokat is a jogi szabályozás körébe vonta. A magyar jogrendszer következő szerzői jogi törvénye az 1969. évi III. számú volt, mely, habár magán hordozza a szocialista jogalkotás jellegzetességeit, mégis modern felfogásban szabályozta a jogterületet, így például korszerűen szabályozta a filmalkotások védelmét, valamint a szerzői joggal szomszédos jogi jogosultak helyzetéről is részletesen, 1994-től pedig teljes körben gondoskodott. A törvény a jelenleg hatályos, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. számú törvény megalkotásáig maradt hatályban.

2. Hatályos magyar jogi környezet – az Szjt.

Jelenleg hatályos jogszabályunk technológiasemlegességének köszönhetően alkalmas az online környezetben történő felhasználások szabályozására is. Mivel a műtípusokat exemplifikatív módon sorolja fel, nem lehet akadály a szerzői jogi védelemnek a technológiai rohamos fejlődésének köszönhető esetleges új műtípusok megjelenése sem. A jogterület magánjogi jellege miatt a törvény háttérjogszabálya a Polgári Törvénykönyv, de az – a korábbi Alkotmánnyal szemben - az Alaptörvényben is megjelenik: „*Büszkék vagyunk a magyar emberek nagyszerű szellemi alkotásaira*”⁵, ám ez nem keletkeztet jogalkotási kötelezettséget a jogalkotó számára.

a. Új Ptk.

További érdekes kérdés, hogy a 2014. március 15-én hatályba lépő, 2013. február 11-én elfogadott új Ptk-ban (2013. évi V. törvény) a jogalkotó miként szabályozza a szellemi alkotások jogának tárgykorét. A végül el nem fogadott 2009-es javaslat szerint a szellemi alkotások területe önálló fejezetet kapott volna a magánjogi kódexben, továbbá mind a szerzői jogi, mind az iparjogvédelmi jogok táján a hasznosítás engedélyezését biztosító licencszerződések külön nevesített szerződéstípusként jelentek volna meg.

⁴ Lontai Endre, Faludi Gábor, Vékás Gusztáv, Gyertyánfy Péter: Szerzői jog és iparjogvédelem, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 16. o.

⁵ Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti hitvallás

Ezzel szemben az elfogadott szöveg szerint a Ptk. továbbra is “mindössze” háttérjogszabálya marad a jogterületnek, ezentúl is külön törvényekre bízva annak szabályozását. A törvényszövegben a jogalkotó igencsak szűkszavúan bánt a jogterületet érintő rendelkezésekkel, amelyet mindössze a következő mondatban foglalt össze: „*E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvények nem szabályoznak.*”⁶ A korábbi szabályozással ellentétben az új Ptk-ban nem jelenik meg a „szellemi alkotás” kifejezés, annak helyét a „szerzői jog és iparjogvédelem” szófordulat veszi át. Ennek megfelelően az új Ptk. nem tartalmazza a nem nevesített szellemi alkotások védelmére vonatkozó szabályt sem, így a szabályozásból eltűnik az évtizedeken keresztül alkalmazott hézagmentes oltalom elve is, maradt viszont a párhuzamos oltalom elve, így az egyes szellemialkotás-fajták jogosultjai a különböző jogágak alapján fennálló igényeiket akár párhuzamosan érvényesíthetik, akár ezen igények közül választhatnak.⁷

A hézagmentes oltalom elve hagyományosan azokra az esetekre volt alkalmazható, amelyek során nem volt eldönthető a szellemi alkotás típusa, így az sem, hogy mely jogszabály alapján biztosítható neki védelem, ha biztosítható egyáltalán. Véleményem szerint kérdéses, hogy a gyors technológiai fejlődés következtében *ad absurdum* akár napi szinten is szükségessé váló jogszabálymódosítások helyett nem lenne-e mégis érdemes fenntartani ezt a bizonyos „*biztonsági hálót*,”⁸ amelynek segítségével időt nyer az új alkotás annak érdekében, hogy megállapítható legyen a védelmének indokoltsága. Mindazonáltal osztom Grad-Gyenge Anikó véleményét abban a tekintetben, hogy a hézagmentes oltalom megszüntetése, így az egyszerűbb szellemi alkotásoknak az *ex lege* közkinccsé tétele megfelelő jogi eszköze lehet az alkotók magasabb szintű teljesítményre való motiválásának.

Ezen felül úgy vélem, hogy nem pusztán jogtechnikai megoldásként kell az új Ptk-nak a szellemi alkotásokra vonatkozó szövegezését vizsgálnunk, hiszen hogyha a jogalkotó a szellemi alkotások jogának külön fejezetet szentelt volna – ahogy azt a 2009-es javaslatban tervezte – azzal elismerhette volna a jogterület kiemelt jelentőségét és

⁶ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, Második könyv, Negyedik rész, 2:55.§

⁷ Lontai Endre, Faludi Gábor, Vékás Gusztáv, Gyertyánfy Péter: Szerzői jog és iparjogvédelem, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 37. o.

⁸ Grad-Gyenge Anikó: Búcsú a szellemi alkotások jogától? – A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban, www.ptk2013.hu, 2013. február 12.

megkülönböztető figyelméről biztosíthatta volna azt. Mivel egy ilyen szimbolikus gesztus a jelenlegi, mind a gazdasági válság, mind pedig a technológiai fejlődés miatt bizonytalan helyzetben akár élénkítően is hathat a szerzői jogi alapú kulturális iparágakra, így véleményem szerint mindenképpen túlmutatott volna pusztán a szabályozás helyének kérdésén.

b. Új Btk.

Az új Ptk-val ellentétben a 2013. július 1-jén hatályba lépett új Büntető Törvénykönyvben⁹ önálló fejezetbe kerültek a szellemi tulajdonjog¹⁰ elleni bűncselekmények, amire a szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos sajátos érdekek, így különösen a szellemi teljesítmények alkotóinak elismeréséhez és ösztönzéséhez, a kreativitás és az innováció előmozdításához fűződő érdekek védelme miatt került sor. Ennek megfelelően tehát büntetőjogi tényállásokként szerepel a törvény szellemi tulajdonjog elleni bűncselekményekről szóló fejezetében a bitorlás, a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése, a védelmet biztosító műszaki intézkedés kijátszása, a jogkezelési adat meghamisítása, valamint az iparjogvédelmi jogok megsértése.

A jogalkotó a büntetőjogi szankciókon keresztül a korábbi törvényben is védelemben részesítette a szellemi alkotásokat, ám változásokat hozott az új szabályozás, melyek értelmében a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése valamint az iparjogvédelmi jogok megsértése csak akkor számít bűncselekménynek, ha az elkövetés százezer forintot meghaladó vagyoni hátrányt okoz, ám ezen értékhatár alatt a jogsértés csak szabálysértésnek minősül. Így tehát dekriminalizációs törekvést fedezhetünk fel a jogalkotó részéről, ám emellett emelkedtek a kiszabható büntetési tételek is: az eddigi maximális nyolc év helyett akár tíz évig terjedő szabadságvesztéssel¹¹ is sújthatók azok, akik a bűncselekményt különösen jelentős vagyoni hátrányt okozva (ötszázmillió forint felett) követik el. Esetünkben a legfontosabb dekriminalizációs hatású módosítás, hogy

⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.)

¹⁰ Meglepő módon a jogalkotó a más jogszabályhelyen eddig meg nem jelenő kifejezést használja, pl. a hatályos Ptk. terminológiájával (szellemi alkotás) szemben. Az új Ptk-ban egyik kifejezés sem jelenik meg.

¹¹ Btk. 385. § (4) c)

az új Btk. egy új büntethetőséget kizáró okot iktat be, eszerint azok a felhasználói magatartások nem vonnak maguk után büntetőjogi felelősségre vonást, amelyek során a jogsértés mértéke nem jelentős és a cselekmény közvetett módon sem irányul jövedelemszerzésre, a szabályozás így egybe esik a magáncélú másolás kritériumaival.

Ahogy az a törvény indokolásából is kiderül, a módosítással a jogalkotó egyértelműen nem a fájlcserélő rendszerek működését kívánja legalizálni, mindössze a mindennapos felhasználói cselekmények büntetőjogi üldözésének megszüntetését valósítja meg. Ha azonban egy felhasználó már nagyobb vagyoni hátrányt (több mint ötszázezer forint) okozva jogellenesen oszt meg védelem alatt álló tartalmakat (azaz például nagy mennyiségben tesz elérhetővé filmeket, zenéket a szerzői jogi jogosultak engedélye nélkül), vagy ha ebből a tevékenységből jövedelme származik, akkor már alkalmazhatók a büntetőjogi szankciók is. A módosítás jól tükrözi azt a jogalkotói szándékot, amelynek nem célja az egyszerű felhasználók, fájlcserélő természetes személyek tömeges kriminalizálása, viszont szigorú fellépést követel meg az üzletszerűen elkövetett szerzői jogi jogsértésekkel szemben. A jogpolitikai cél az, hogy a fogyasztói magatartásminták a jogszerű felhasználás irányába mozduljanak el, amelyet inkább az egyre nagyobb számban megjelenő online legális piaci szolgáltatások igénybevételeire való ösztönzéssel és felvilágosítással, mintsem büntetőjogi fenyegetéssel lehet elérni.

3. Nemzetközi jogszabályi háttér

Hazai szerzői jogi jogalkotásunkat több nemzetközi egyezmény is meghatározza. Ezek közül az első és legalapvetőbb az 1886-ban kötött Berni Uniós Egyezmény (BUE), melynek hazánk 1922. óta tagja. Míg a BUE univerzális jellegénél fogva a szerzői jogot, mint jogterületet átfogóan szabályozza a részes államok tekintetében, léteznek a tárgykörüket tekintve a szerzői joggal szomszédos jogokat tárgyaló egyezmények is, mint a Római Egyezmény 1961-ből (melynek alanyai előadóművészek, hangfelvétel-előállítók és rádió-televízió szervezetek), vagy az 1971. évi Genfi Egyezmény (az alanyai a hangfelvétel-előállítók).¹² A szerzői jog gazdasági aspektusainak globális szabályozását célozza az 1993-ban keletkezett TRIPS egyezmény (mely

¹² Lontai Endre, Faludi Gábor, Vékás Gusztáv, Gyertyánfy Péter: Szerzői jog és iparjogvédelem, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 17. o.

Magyarországon 1998. óta van hatályban), illetve Európai Unió szinten a 2001-es INFOSOC irányelv (2001/29/EK irányelv), mely az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolását kívánja elérni, és amely szerint a szerzőket méltányos díjazás illeti, ha a magáncélú másolás a szabad felhasználás esetkörébe tartozik. A fenti egyezmények/aktusok jelentősége az általános jogharmonizációs törekvéseken túl egyrészt az absztrakt értelemben vett szerzői műnek, mint az egyetemes kultúra alapjának határokon átívelő jellegéből és a terjedése fontosságának, az emberiség közös öröksége gyarapításának igényében és mindenek feletti érdekében áll. Másrészt a harmonizált szabályozás szükségessége abból a vitathatatlan tényből fakad, hogy a szerzői mű, mint árucikk nemzetközi kereskedelme ütközik a legkevesebb akadályba, hiszen annak az internethasználat általánossá válásával sem az idő, sem a földrajzi távolság nem képes gátat szabni.

4. Konklúzió

Az internetes felhasználások tömegessé válása olyan probléma elé állítja a jogalkotót, amelyet nem lehet a korábbiaknak megfelelően, így az aktuális technológiai változásokhoz való folyamatos alkalmazkodással kezelni. Nem csak olyan platformváltásról beszélhetünk ugyanis, amelynek például a CD vagy DVD lemezek elterjedésével a magnókazetta és a VHS kazetta eltűnésekor lehettünk tanúi. Sokkal inkább perspektívaváltásra van szükség a szerzői jogi szabályozásban, amellyel - ha a jogterület történetét vizsgáljuk - Gutenberg találmányának következményeit tekintve vonhatunk a legkönnyebben párhuzamot. A fentiekből jól látható, hogy a szerzői jog megjelenésétől kezdve a szabályozás viszonylag rövid, alig 300 éves története alatt is milyen kihívásokkal kellett szembenéznie és mennyi – akár technológiai, akár kultúrpolitikai értelemben vett - változáshoz kellett alkalmazkodnia a jogalkotónak annak érdekében, hogy megfelelő védelmet tudjon biztosítani a műveknek, valamint ezzel egyidejűleg fenntartsa a piac érdeklődését a művek iránt. A kecske jóllakatásával egyidejűleg kell tehát elérni, hogy a káposzta is megmaradjon, hiszen csak a naprakész, jól átgondolt szabályozás lehet a kulcs az elképesztően érzékeny piaci egyensúly fenntartásához, amely a kulturális iparágak struktúrájában nélkülözhetetlen.

III. A zenemű, mint a hatályos szerzői jogi védelem tárgya

Jelen fejezetben arra vállalkozom, hogy a zeneműveket a hatályos magyar szerzői jogi szabályozás tükrében ismertessem. A digitális környezethez való alkalmazkodás folyamán nagy változásokon ment keresztül a klasszikus zeneipari modell, az iparági szereplők útkeresését így meghatározza a technológia fejlődése, amely így közvetve a jogszabályi környezetre is hatással van. Az egész rendszer kölcsönhatásban van tehát egymással, éppen ezért - rövid kultúraszociológiai áttekintést követően – ebben a fejezetben fontosnak tartom a zeneművek piaci helyzetének ismertetését, különös tekintettel az alkotók és a piaci struktúrában megjelenő egyéb jogosultak helyzetére.

Kulturális örökségünk jelentős részét teszik ki a zeneművek, gondoljunk csak arra, hogy már az írásbeliség megjelenése előtt is egyedülálló szerepet töltöttek be a dallamok az emberek mindennapjaiban, így például harci dalok, vagy spirituális szertartásokhoz kötődő ritmusok formájában. A zene a művészeti alkotások közül elsőként jelent meg, egyetemes módja a gondolatok, érzelmek kifejezésének. Layne Staley amerikai zeneszerző szavaival élve: *„A zene az az ajtó, amely elvezetett a rajzoláshoz, a fényképészethez és az íráshoz.”* A modern ember is a zenével találkozik elsőként a kulturális iparcikkek közül élete során, az Édesanyák gyermeküknek énekelt altatódalai, de akár a már a magzati korban megkezdett zenei nevelés is jó példa erre. A zene terápiás hatását számos kutatás bizonyítja, ennek megfelelően mind a pszichológiában, mind a pszichiátriában alkalmazzák, a legfontosabb eredményeket a gyógypedagógia területén és az autizmus kezelésében érték el, ám jelentős hatékonyságot tulajdonítanak a zeneterápiának a pszichoszomatikus betegségek gyógyításának során is. Emellett természetesen vitathatatlan a zenének a szórakoztatóiparban betöltött kiemelkedő szerepe is, így társadalmi mellett gazdasági jelentősége. Nem véletlen tehát, hogy a jogalkotó is megkülönböztetett figyelmet fordít a zene szerzői jogi védelmére, a *“zenemű szöveggel, vagy anélkül”*¹³ a hatályos szabályozásunk szerint a szerzői jogi törvényben is külön helyet kapott az oltalom alatt álló alkotások exemplifikatív listájában, ám nem volt ez másképp a korábbi szerzői jogi törvényünkben¹⁴ sem.

¹³ Sztj. 1.§ (2) e)

¹⁴ 1969. évi III. törvény

1. A zeneipar szereplői

Az alábbiakban a zeneipar szereplőit mutatom be, ezen keresztül azt kívánom érzékeltetni, hogy egyáltalán nem egyszerű kiigazodni a szereplők igencsak összetett kapcsolatrendszerében, és a bonyolult mátrixot alkotó iparági szereplők mindegyike megérzi a platformváltás és az illegális zeneletöltések miatti pénzügyi válságot. A művek létrejöttéhez elengedhetetlen szerzőkön és előadóművészekon kívül meg kell különböztetnünk ugyanis a háttérben meghúzódó, ám a rendszer működtetéséért felelős zeneműkiadókat és hanglezkiadókat, valamint az iparági szereplőket képviselő közös jogkezelő szervezeteket. Habár terjedelmi okokból a management és egyéb, akár a mecénatúrában, akár a zenei előadások szervezésében érdekelt befektetők és közreműködők jelen dolgozatban nem kerülnek részletes bemutatásra, tagadhatatlan, hogy az ő esetükben is jelentősen érzéti hatását az elvárt bevételeknek az eladások visszaesésének következtében kialakult elmaradása.

a. Szerzők

A zenemű olyan műtípus, amely általában hosszas alkotómunka eredménye, amelyet annak a társadalom általi megbecsülése mellett a jogalkotó is elismer, ennek megfelelően jogi oltalmat biztosít számára és törvényi védelmet az alkotójának: „*A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző).*”¹⁵ A magyar szabályozás szerint egy adott alkotás „mű-minősége” és így az oltalomra való jogosultsága „*nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélétől,*”¹⁶ ezáltal tehát ugyanúgy védelemben minősülnek a könnyűzenei művek, mint a klasszikus zenei alkotások. Egyetlen feltételnek kell teljesülnie az oltalom eléréséhez: a műnek egyéni, eredeti jelleggel kell rendelkeznie, így tehát nem támogatott a szolgai másolás, vagy ennek zeneművek körében használatos megfelelői, azaz bizonyos, az egyéni, eredeti jelleget el nem érő zenei átdolgozások.

A zeneművet tehát az alkotás folyamata következtében törvényileg meghatározott jogok fűzik annak szerzőjéhez, ám a zenemű általában nem csak “egyszerzős” alkotás, hanem olyan komplex műtípus, amely több alkotó kreatív közreműködésével jön létre. Ennek

¹⁵ Sztj. 4.§ (1)

¹⁶ Sztj. 1.§ (3)

megfelelően szerzőtársakként jogi védelem illeti a zene és a szöveg íróját, akár *közös művekről*, akár *összekapcsolt művekből álló közös művekről* beszélünk. A jelenleg hatályos szabályozás szerint abban különbözik a két minősítés egymástól, hogy közös művek¹⁷ esetén a mű részei nem használhatóak fel külön, így annak felhasználásához minden szerzőtárs engedélye szükséges, amelyeket külön-külön kell beszereznie a leendő felhasználónak, ám szerzői jogi jogsértés esetén bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.¹⁸ Összekapcsolt művekből álló közös művek¹⁹ esetén viszont a mű saját részei önállóan is felhasználhatóak. Ez az eset áll fenn a zenemű és a szöveg vonatkozásában is - bizonyítja ezt az Szjt. fogalomhasználata is, mely a felsorolásban önállóan is említi a zeneművet: *“zenemű szöveggel, vagy anélkül”*²⁰ -, ennek megfelelően mind a zenemű, mind az ahhoz kapcsolódó dalszöveg is külön-külön felhasználhatóak, ahhoz a másik szerzőtárs engedélye nem szükséges. Ezzel szemben az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges, hogyha ennek valamely részét más műhöz szeretnék kapcsolni (pl. reklámban felhasználni).²¹ Az alkotón kívül az örököseit is megilletik a szerzői jogok, ugyanis a szerzői vagyoni jogok az Szjt. szerint örökölhetőek.²²

Az Szjt. 2013-as módosításai között található az *együttesen létrehozott művek* megnevezés bevezetése is, ilyenek csak az együtt alkotás következtében jöhetnek létre. Ahhoz, hogy egy mű ebbe a kategóriába tartozhasson, meg kell felelnie annak a kritériumnak, hogy csak és kizárólag közös alkotómunka eredménye lehet. Véleményem szerint az általam vizsgált műtípusok (zeneművek, filmalkotások) közül ez a zenemű esetében teljesülhet, ott is kifejezetten a hangszeres zenei alapnál, mely jellemzően közös alkotómunka eredménye, így a szerzők hozzájárulásai oly módon egyesülnek a műben, hogy nem lehet az egyes szerzői jogokat külön-külön meghatározni.²³ Együttesen létrehozott művek esetén a szerzői jog jogutódként azt a személyt illeti, akinek a kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.²⁴

¹⁷ Szjt. 5.§ (1)

¹⁸ Szjt. 5.§ (1)

¹⁹ Szjt. 5.§ (2)

²⁰ Szjt. 1.§ (2) e)

²¹ Szjt. 5.§ (2)

²² Szjt. 9.§ (4)

²³ Szjt. 6.§ (2)

²⁴ Szjt. 6.§ (1)

A szerzői jogi jogosultak körében azonban nem csak a szerzőkről és örökösöikről beszélhetünk, a szerzők oldalán a zeneműkiadókat is megilletik különböző jogosultságok, akár csak az előadóművészeket és a hangfelvétel előállítókat szomszédos jogi jogosultakként. A szerzői vagy szomszédos jogi jogosultakat képviselő közös jogkezelő szervezeteket is megilleti a velük kötött szerződések alapján bizonyos felhasználások engedélyezésének és az utánuk járó jogdíjak begyűjtésének, valamint ennek teljesítése érdekében a peres és nemperes eljárások keretében való fellépésnek a joga.

b. Előadóművészek

A klasszikus zenei modell szerint az előadóművész eljátssza, elénekli, azaz szerzői jogilag szólva felhasználja, fizikailag érzékelhetővé teszi a szerző által megalkotott művet. Manapság, különösen a könnyűzene térhódításának következtében általánossá vált, hogy a szerzők maguk adják elő műveiket, ennek megfelelően kétfajta jogi minőségben tekinthetünk rájuk: *szerzőként* és *előadóművészként*. Az átláthatóság kedvéért mégis minden esetben különbséget kell tennünk e két kategória között, hiszen különböző szabályozás vonatkozik rájuk, különböző jogdíjak illetik meg őket, az előadóművész ugyanis „mindössze” felhasználja a szerző által megalkotott művet. Az Sztj. 74. §-ának értelmében az előadóművészt a szerzői joggal szomszédos jogi jogosultként díjazás illeti meg a rögzítetlen előadásának rögzítéséért, sugárzásáért és nyilvánosságához közvetítéséért, valamint a rögzített előadás többszörözéséért és terjesztéséért. A rögzítetlen előadások rögzítéséért járó jogdíj a hanglezkiadói megállapodások kapcsán szóba kerülő úgy nevezett *royalty*, a nyilvánosságához közvetítéséért pedig a koncertekért kapott tiszteletdíj (gázsí) jár a művésznek, ezeket ő általában közvetlenül, vagy a menedzsmentjén keresztül gyűjti be. A rögzített előadások nyilvánosságához közvetítése, azaz a művek rádiós, televíziós és internetes játszása után illeti meg az előadóművészt. A képviselőjét vagy önmaga, vagy a menedzsmentje látja el, az Sztj.²⁵ alapján a szomszédos jogi jogosultként őt megillető jogdíjakat pedig ő maga közvetlenül (illetve a közös jogkezelő szervezeteken keresztül) gyűjti. Közös jogkezelő szervezetként az Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület (EJI) a lehívások

²⁵ Sztj. 73-74.§

(internet), a televíziós és rádiós sugárzásokért járó jogdíjak begyűjtéséért (önállóan és az Artisjuson keresztül is) és a jogosultakhoz való eljuttatásáért felel, a művész és a művek regisztrálása egyszerű és ingyenes.

A szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2013. évi XVI. törvény változást hozott az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók, azaz a szomszédos jogi jogosultak életében. (A jogalkotó e törvénnyel a 2011/77/EU irányelvben foglaltakat implementálta a magyar jogszabályi környezetbe.) Ennek következtében az Szjt-ben szabályozott védelmi idő a rögzített előadások esetében a hangfelvétel első forgalomba hozatalát követő év első napjától számított 50 évről 70 évre emelkedett,²⁶ amely lényegében az előadóművészek lobbijának eredménye. Az érveik lényegét az adta, hogy míg a szerzői műveket a szerző halálától számított hetven éven keresztül védi a szerzői jog, s ennek következtében a szerző jogutódai is számíthatnak bevételekre, addig az előadóművészi teljesítmények védelmi ideje lényegében akkor járt le, amikor a koncertbevételek is csökkentek, ez a kettő együtt pedig nagymértékű bevételkiesést jelentett a művészek nyugdíjas éveire. Ennek a problémának az orvoslására döntött a jogalkotó a védelmi idő megemlése mellett.

c. Zeneműkiadók és hanglemezekkiadók

A klasszikus zeneipari üzleti modell szerint az iparág két intézmény köré épült fel, melyek a zeneműkiadó (music publisher) és a hanglemezekkiadó (record company), a két iparági szereplő a következőképpen határolható el egymástól. Az eredeti modell szerint teljesen különböző tevékenységeket végző vállalkozásokról beszélhetünk, ugyanis a zeneműkiadó szerzői jogdíjjogosult, vagy éppenséggel szerzői jogosult (olyan jogrendszerben, ahol a szerzői jog átruházható), a hanglemezekkiadó pedig felhasználónak minősül a szerzői jog rendszerében. A különbség érzékeltetéséhez először is el kell határolnunk a *művet*, mint absztrakt fogalmat annak fizikai formában érzékelhetővé tett, azaz felhasznált változatától, így a *hangfelvételtől* (anyagi formában történő felhasználás), és a *nyilvános előadástól* (nem anyagi formában történő felhasználás)²⁷. Úgyszintén meg kell különböztetnünk a közös jogkezelés alá tartozó, úgynevezett „kisjogos” felhasználásokat (pl.: már nyilvánosságra hozott művek

²⁶ Szjt. 84.§ (1) c)

²⁷ Szjt. 16.§ (1)

többszörözése – „üreskazetta” jogdíj, sugárzással nyilvánossághoz közvetítése, nyilvános előadása), a „nagyjogos” felhasználásoktól, tehát azon típusú felhasználásoktól, amelyekre a szerzőnek kizárólagos engedélyezési joga van²⁸ (pl.: átdolgozás, hanghordozón való rögzítés, filmhez való felhasználás, stb.).

A *zeneműkiadók* története arra a korszakra nyúlik vissza, amikor még a műveket – hanghordozó híján – kottán adták ki, illetve a szerző és az előadó általában nem is ugyanaz a személy voltak. A zeneműkiadók nagy hatékonysággal képviselték ezeket a szerzőket, felhatalmazás alapján engedélyezték a művek felhasználását, begyűjtötték az ezek után járó jogdíjakat és végezték helyettük a szükséges adminisztrációt. Manapság a helyzet annyiban változott, hogy általában a szerző és az előadóművész ugyanaz a személy, de a zeneműkiadó őt csak szerzőként képviseli. A zeneműkiadó a művel, mint absztrakt fogalommal foglalkozik és annak szerzőjével (zeneszerzőjével vagy dalszövegírójával) szerződik a művek nyilvánossághoz közvetítésének elősegítésére és a szerző érdekeinek képviseletére, valamint engedélyt ad azokra az úgynevezett „nagyjogos” felhasználásokra, amelyekhez a szerző személyesen, kizárólagos engedélyezési joga alapján adott engedélyére van szükség (például: zenei átdolgozások; filmzeneként, vagy reklámokhoz való felhasználás). A zeneműkiadói szerződések tartalmában a felek érdekeitől és az esetleges korábbi megállapodásoktól függően nagy eltérések mutatkozhatnak, különösen az időbeli és területi hatályt és az átengedett jogköröket illetően. Ezek a szerződések a hatályos szerzői jogi törvény szerinti felhasználási szerződésnek²⁹ minősülnek, melyek alapján a zeneműkiadó jogosult a mű kiadására, a közös jogkezelésbe tartozó esetek kivételével nyilvános előadásának engedélyezésére, fizikai formában való forgalomba hozatalára, bérbeadás útján való hasznosítására, adattárolóban való rögzítésére, képernyőn való megjelenítésére és arra, hogy mindezekre harmadik személy részére engedélyt adjon, a szerző előzetes értesítése és személyiségi jogainak tiszteletben tartása mellett. Ennek érdekében a szerző meghatalmazza a zeneműkiadót, hogy képviseletében és nevében felhasználóknál, vagy közös jogkezelő szervezeteknél teljes jogkörrel eljárjon, a művek felhasználására vonatkozó szerződéseket aláírjon, illetve a művek védelmében a szerző kizárólagos képviselőjeként eljárjon, ideértve a peres és nemperes eljárásokban való képviseletet is.

²⁸ Ezt engedi át a zeneműkiadói szerződésben a zeneműkiadó számára, amely így maga is jogdíjjogosulttá válik.

²⁹ Sztj. 42.§

A zeneműkiadó professzionális módon képes a műveket a nyilvánosságához közvetíteni és hatékonyan tudja az ezen felhasználások után a szerzőt illető jogdíjakat begyűjteni.

A zeneműkiadói szerződésekkel ellentétben a zenészek nem szerzőként, hanem előadóművészként állapodnak meg a *hanglemezkiadókkal*, tehát a szerzői jogi törvényben szomszédos jogi jogosultként meghatározott hangfelvétel-előállítókkal.³⁰ A hanglemezkiadó és az előadóművész a szerzői jogi törvény által szabályozott felhasználási szerződést köt a szerződés tárgyát képező albumon szereplő művekből való hangfelvétel előállítására és kiadására, valamint kereskedelmi forgalomban való terjesztésére. A hanglemezkiadói megállapodások tárgya ennek megfelelően a mű rögzítése, a hangfelvétel előállítása, többszörözése és disztribútorokon keresztül terjesztése és forgalmazása, valamint az ehhez kapcsolódó promóció. A hanglemezkiadó vállalja a hangfelvétel többszörözését és kereskedelmi forgalomba hozatalát, valamint megfizeti a közös jogkezelő szervezet felé a szerzőt illető jogdíjat. A művésznek a szerződés értelmében a lemezeladások után meghatározott százalékos részesedés, azaz a *royalty* jár, valamint a hanglemezkiadó pénzügyi hozzájárulást biztosít a hangfelvétel elkészítéséhez és a különböző promóciós célokra, például a videoklip elkészítésére.

Az előbbieken bemutatott klasszikus modell a zeneipar gazdasági alapjait adó „háttérként” természetesen szintén a változás útjára kényszerült, melynek következtében összemosódnak látszanak az eddig nagy pontossággal és gondos körültekintéssel körberajzolt hatáskörök. A legjobb példa a hatáskörök kiszélesedésére az úgy nevezett 360°-os modell, melynek bevezetését Donald S. Passman a hanglemezkiadóknak tulajdonítja³¹. Az elnevezés érzékletesen jelöli azt az újfajta üzleti modellt, melynek keretében egy, az adott művész professzionális háttéréért felelős cég az eddigi jogdíjbevételekből, vagy koncertbevételekből, vagy lemezeladásokból származó százalékos részesedés helyett ezentúl a művészre szerzőként és előadóművészként egyszerre tekint, és ezentúl a művészeti tevékenységből származó összbevételéből kíván részesedni. A hatáskörök összeütközése tehát elkerülhetetlen, a kérdés mindössze, hogy – jellemzően a managementek, a hanglemezkiadók és a

³⁰ Sztj. 76-79.§

³¹ Passman, Donald S.: All you need to know about the music business; Free Press, New York, 2003.; 95-100. o.

zeneműkiadók hármásából – melyek lesznek azok az iparági szereplők, amelyek kellő pénzügyi és kapcsolati tőkével, valamint know-how-val rendelkeznek ahhoz, hogy ellássák az eddig más cégek által ellátott feladatokat. Magyarországon – az együttműködés-típus elnevezésétől függetlenül – mindhárom eshetőségre találhatunk példát, mely jól bizonyítja azt, hogy hazánkban az iparági szereplők igazán igyekeznek lépést tartani a kor által megkívánt követelményekkel.

d. Közös jogkezelő szervezetek

A szerzői jogi, akárcsak a szomszédos jogi védelem a zeneszámokat a megalkotásuktól kezdve „automatikusan”, tehát mindenfajta hatósági aktus nélkül megilleti. A zeneművek különböző felhasználásai esetén azonban a szerző nincs abban a helyzetben, hogy egyedileg engedélyezze a felhasználásokat, hiszen az Szjt. 16. § (5) bekezdése szerint *„a törvényben meghatározott esetekben a szerzőt a mű felhasználásáért megfelelő díjazás illeti meg anélkül, hogy a felhasználás engedélyezésére kizárólagos joga volna.”* Ilyenek többek között a már nyilvánosságra hozott művek, magáncélú másolása, vagy reprográfiai sokszorosítása (az úgynevezett „üreshordozó” jogdíj, és a reprográfiai jogdíj), illetve a művek vezetékessé továbbközvetítése (internet, rádiók, televíziók). *„Ennek a problémának a kezelésére jött létre világszerte közös jogkezelés intézménye, melynek lényege, hogy a szerzők által létrehozott szervezet (egyesület) egy kézből nyújtja a felhasználóknak a jogokat, jogdíjfizetés ellenében. Ezzel a felhasználók könnyen tudnak jogot szerezni (ami jogbiztonságot eredményez), és a szerzők is olyan jogdíjához jutnak, amelyre egyébként nem lennének képesek.”*³² A mű, vagy a szomszédos jogi teljesítmény regisztrációjától tehát nem függ annak jogi sorsa, sem a védelem foka, ám mind a szerzőség bizonyítása, mind a fentebb említett, a közös jogkezelés körébe tartozó felhasználások engedélyezése és az ezekből származó bevétele begyűjtése érdekében, tehát alapvetően praktikus okokból ajánlatos a közös jogkezelőknél való regisztráció.

Az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület a zeneszerzők, szövegírók, irodalmi szerzők, valamint örökösök és zeneműkiadók egyesülete. Jogdíjbeszedésének alapját a tőlük kapott (tagsági) megbízások képezik, működését az alapszabálya, illetve

³² www.artisjus.hu

az Sztj.³³ szabályozza. Így tehát bizonyos felhasználások tekintetében az engedélyezési jogot nem közvetlenül a szerző vagy az általa megbízott zeneműkiadó („nagyjogos” felhasználások), hanem a közös jogkezelő gyakorolja („kisjogos” felhasználások). A tagság feltétele az Artisjus alapszabálya szerint, hogy az adott szerző a tagsági jelentkezését megelőző évben egy bizonyos meghatározott, az Artisjus által folyósított jogdíjakból származó minimumbevételt érjen el (komolyzeneszerzők és könnyűzeneszerzők külön elbírálás alá esnek). Amennyiben a szerző a tagsági feltételeknek még nem felel meg, megbízást adhat az Artisjusnak a közös jogkezelésre, így bejelentheti a műveit. Regisztrált tagként a művek bejelentése ingyenesen és egyéb szolgáltatások is igénybe vehetők (pl.: egy meghatározott szűk ellátási körben ingyenes orvosi ellátás). A felhasználások után befizetett jogdíjakat az Artisjus rendszeres időközönként felosztja és – a szervezet fenntartására fordított kezelési költség levonása után – kifizeti a jogosultak részére. A szervezet feladataként ingyenes szerzői jogi tanácsadást is nyújt a felhasználók, a jogdíjjogosultak és egyéb érdeklődők részére. Az Artisjusnak nemcsak a szerzők, hanem az őket képviselő zeneműkiadók is tagjai lehetnek.

A már említett EJI az előadóművészek közös jogkezelő szervezete, amely a lehívások (internet), a televíziós és rádiós sugárzásokért járó jogdíjak begyűjtéséért és a jogosultakhoz való eljuttatásáért felel, amelyet önállóan és az Artisjuson keresztül is végez, a művész és a művek regisztrálása egyszerű és ingyenes, továbbá szintén a tagoknak nyújtott szolgáltatások közé tartozik a jogi tanácsadás.

A MAHASZ a Magyar Hanglemezkiadók Szövetsége, melynek feladata a tagjai közé tartozó hanglemezkiadók gazdasági és jogi érdekvédelmi képviseletének ellátása, az ezekre vonatkozó jogszabályok előkészítésében való közreműködés, a versenysemlegesség biztosítása, a hanghordozók jogosulatlan előállítóival és terjesztőivel szembeni fellépés, slágerlisták és felmérések készítése, valamint közös jogkezelő szervezetként a hangfelvétel-előállítókat illető jogdíjak begyűjtése (önállóan és az Artisjuson keresztül is) és jogosultak közötti felosztása. A hangfelvétel előállítókat (hanglemezkiadókat) ugyanazon a jogcímen³⁴ illeti meg jogdíj a hangfelvételek

³³ Sztj. 85 – 92.§

³⁴ Sztj. 77.§

sugárzása után, mint az előadóművészt. Ez a jogdíj fele-fele arányban oszlik meg a hangfelvétel-előállító és az előadóművész között.

2. Konklúzió

A hanglemezkiadás, mint tevékenység az internetes (legális és illegális) zeneletöltések miatt az utóbbi időben komoly veszélybe került, a hanglemezkiadók jelenleg a zeneipar leginkább labilis résztvevői. Az ő nézőpontjuk a hagyományos hanglemezre vonatkozik, amely internetről letölthető és megvásárolható albumok formájában próbál megújulni. Ám ez a stratégia mindössze kullog a fogyasztói szokások után ahelyett, hogy új utat keresne. Egyrészt a változó szokások miatt az emberek már nem komplett albumokat, hanem csak egyes dalokat *hallgatnak*, sőt, mi több, manapság a videómegosztó és közösségi oldalak és a webrádiók, valamint a felhőalapú szolgáltatások korában – ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk - már nem is kell letölteniük, tehát *birtokolniuk* ahhoz, hogy zenét hallgassanak. Ahogy Kitzinger Dávid³⁵ fogalmaz: „*elérkezett a birtoklás csömöre, folyton betelnek a winchesterek, elkeverednek az írott mp3-lemezek... a birtoklás felelősség és állandó munka, folytonos feszültség forrása*”. A birtoklási vágy tehát meghaladott lett, helyét az állandó elérhetőség igénye vette át.

Mindezekén túl óvatos becslések szerint is az összes letöltött zene körülbelül 80%-a illegálisan jut a közönséghez. Ráadásul a Chris Anderson (amerikai író és vállalkozó) által kidolgozott *long tail* elmélet³⁶ minden további nélkül alkalmazható a zeneiparra is, eszerint ugyanis a fogyasztó igényeinek megfelelően a hatalmas választék miatt néhány világhírű és mindenki által ismert előadó, a világsztárok teljesítményeinek jellemző felhasználása mellett a kisebb, kevesebbek által ismert előadók teljesítményeinek kisszámú, vagy elhanyagolható mértékű felhasználását leíró, hosszan elnyúló, a vízszintes tengely fölött húzódó grafikon jellemzi a piacot. Egyvalamit mindenesetre kijelenthetünk, a CD, mint formátum mára mindössze promóciós célokat szolgál. A zeneipar útkeresése egy külön dolgozat témáját adhatná, az azonban biztos, hogy szereplőinek sürgős választ kell adniuk a kor gyökeresen megváltozott elvárásaira és ehhez teljesen más látásmóddal, más struktúrában kell gondolkodniuk. Nem gondolom viszont, hogy a kutya-futtában, lázasan megalkotott megoldási tervek sikerre vezetnének,

³⁵ Kitzinger Dávid: Akkor éljen a magyar legális zeneletöltés? Kreatív Magazin, 2011. 09. 23.

³⁶ Chris Anderson: Hosszú farkok. A végtelen választék átírja az üzlet szabályait – HVG könyvek, 2007.

az ilyen jellegű, teljesen átfogó szemléletváltás csak az iparági szereplők és a jogalkotó párbeszédének és együttműködésének eredményeként jöhet létre. A pesszimista jóslatokkal szemben viszont nem gondolom azt sem, hogy a zeneipar válsága végzetes lenne, hiszen zenére mindig lesz kereslet. Mindössze a korszerű és átfogó megoldást kell megtalálni és alátámasztani egy ugyanilyen, technológiasemleges jellegű szabályozással.

IV. A filmalkotás, mint a hatályos szerzői jogi védelem tárgya

A dolgozat következő fejezete a filmalkotást, mint a szerzői jogi védelem tárgyát mutatja be, a zeneműről szóló fejezethez hasonlóan a szerzői jogi jogosultak lehetséges körére helyezve a hangsúlyt.

A zeneművek mellett a filmművészeti alkotások szintén egyetemes kulturális örökségünk meghatározó részét képezik, a körjük szerveződött filmipar pedig dollármilliárdos éves nemzetközi bevételeivel a kulturális iparágak között is kulcsfontosságú szerepet játszik. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy ezek az alkotások védelemben részesüljenek, mind művészeti értékük miatt, mind pedig gazdasági szerepük okán. A film - például az irodalmi művekhez viszonyítva - kifejezetten új típusú alkotásnak számít, a Lumière fivérek találmánya, a kinematográf 1895 februárjában nyert szabadalmi oltalmat. Az első kísérletek a hangosfilmek elkészítésére már 1904-ben elkezdődtek Oscar Mester nevéhez fűződően, 1922-ben pedig levetítették az első, hanggal is ellátott filmet Berlinben. Jól mutatja az akkori jogalkotás alkalmazkodó készségét és relatíve gyors reakcióját, hogy több európai szerzői jogi törvény is nemcsak, hogy rendelkezik a hangosfilmről, mint műtípusról, hanem – lényegében a mai szabályozás alapvonalainak megfelelő megoldással – gazdasági okokból kifolyólag egyenesen a „*filmgyárosnak*” engedi át a film szerzői jogát. Így rendelkezett az 1926. márc. 29-i lengyel törvény és az 1927. évi portugál törvény³⁷ is. A hatályos magyar jogrendszerben a filmalkotások szerzői jogi védelméről – a többi műtípushoz hasonlóan - szintén a Szerzői jogi törvényben gondoskodott a jogalkotó, külön fejezetet szentelve a műtípusnak és a hozzá kapcsolódó jogintézményeknek, ezzel is biztosítva a filmek megkülönböztetett pozícióját. A filmalkotások elkészítésének kereteit meghatározó szabály- és intézményrendszert a Mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény rendelkezései tartalmazzák.

Amint a zeneművekről szóló fejezetben már említettem, szerzői jogi törvényünk exemplifikatív felsorolását adja azoknak a műtípusoknak, amelyek szerzői jogi védelem tárgyát képezhetik. A példalózó felsorolás oka a törvényalkotás és módosítás folyamatánál jóval gyorsabb technológiai-kulturális fejlődésben is rejlik, így

³⁷ Szente Andor: Film és hangosfilm a szerzői jogban, Jogállam: jog- és államtudományi szemle, 1933. 8-9. sz. 346-349. o.

biztosítható ugyanis a szabályozás technológiasemlegessége. Ám ahhoz, hogy a törvényben megjelölt alkotások valóban műnek minősüljenek - és ennél fogva szerzői jogi védelemben részesüljenek - a törvény által meghatározott egyéni, eredeti jelleg követelményének is meg kell felelniük. A fentiekből tisztán látszik tehát, hogy a szerzői jogi szabályozás sokszor keretjellegű, amelyet a bírói gyakorlatnak kell megtöltenie tartalommal, így a szerzői jogsértések esetei és az új típusú felhasználások megkövetelik a körültekintő jogértelmezést és jogalkalmazást, valamint az alapos technikai háttérismereteket a bíróságoktól.

Az alkotások listájában szerepel a „*filmalkotás és más audiovizuális mű*”³⁸ is, amelyre komplexitása miatt összetettebb szabályozás vonatkozik, mint például az irodalmi művekre. Az Szjt. meghatározása szerint „*filmalkotás az olyan mű, amelyet meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélküli vagy hanggal összekapcsolt sorozatával fejeznek ki, függetlenül attól, hogy azt milyen hordozón rögzítették.*”³⁹ Ilyennek minősíti a törvény többek között az esetünkben vizsgált filmszínházi vetítésre készült játékfilmet és a televíziós filmet is⁴⁰. A filmeknek a műalkotásként való elismeréshez egyetlen követelménynek kell megfelelniük, mégpedig, hogy rendelkezzenek a már korábban említett egyéni, eredeti jelleggel.

1. A jogosultak: a szerzők és a filmelőállító (producer)

A filmalkotás leginkább a szerzői viszonyok miatt vált különleges szabályozás tárgyává. A film egyes részei ugyanis külön-külön szerzői jogi védelem alatt is állhatnak, így önálló védelem illethetné például a filmzenét, a forgatókönyvet, mint a filmalkotás alapjául szolgáló irodalmi művet, de akár az egyéni, eredeti jelleggel rendelkező kosztümöket, díszleteket is. A filmalkotás tehát speciális többszerzős mű, a szerzői minőséghez azonban követelmény, hogy az a személy, aki a film elkészülténél közreműködik, valóban alkotó módon járuljon hozzá a mű létrejöttéhez.

A nemzetközi jogalkotásban is hangsúlyos szerepet kapnak ezek a jogosultak, ugyanis 2012. június 26-án Pekingben kötötték meg a részes országok az audiovizuális

³⁸ Szjt. 1.§ (2) g)

³⁹ Szjt. 64.§ (1)

⁴⁰ Szjt. 64.§ (1)

előadóművészek jogainak védelmét célzó egyezményt a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) égisze alatt, melynek célja, hogy az audiovizuális területen dolgozó művészek jogait összhangba hozza a zenei előadóművészek jogaival. Az Egyezmény értelmében kifejezésre jutottak az előadók személyhez fűződő jogai (a névfeltüntetéshez és a teljesítmény integritásához fűződő jogok), illetve vagyoni jogai is, így mind a rögzítetlen, mind a rögzített előadás védelemben részesül. Az Egyezményhez hazánk is csatlakozott.

A filmalkotásokra vonatkozó felhasználási szerződések esetében fontos jogalkotási szempont a jogok egy kézből való megszerzhetősége, ugyanis a mű gazdasági hasznosíthatóságát szinte lehetetlenné tenné, ha a felhasználási szerződések megkötésekor minden szerzői jogi jogosult engedélyét külön-külön kellene beszerezni. Pontosan ezért – az európai jogalkotásban már a '20-as években kialakult példát követve - a hatályos szerzői jogi törvényünk is speciális szerződésként tárgyalja a megfilmesítési szerződést, melynek „*alapján a szerző - kivéve a szöveges vagy a szöveg nélküli zenemű szerzőjét - ellenkező kikötés hiányában átruházza az előállítóra a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot.*”⁴¹ Ez alapján tehát a filmelőállító (azaz a producer) rendelkezik a felhasználás és annak továbbengedélyezése jogával, azaz (bizonyos, a későbbiekben kifejtendő közös jogkezelési körbe tartozó kivételekkel) a szerzői vagyoni jogokkal. Ezek többek között a többszörözés,⁴² a terjesztés⁴³ (DVD forgalmazás, bérbeadás), a nyilvános előadás⁴⁴ (filmszínházi vetítés) és a nyilvánossághoz közvetítés⁴⁵ (pl. streaming) jogai (a jogalkotó itt is a példálózó felsorolás módszerével él). A - szerzői joggal szomszédos jogi jogosult – előadóművészek⁴⁶ (itt jellemzően: színészek) vagyoni jogait szintén megszerzi a filmelőállító, ehhez azonban nem kell külön megfilmesítési szerződést kötniük, ugyanis az előadásuk rögzítésének engedélyezésével ehhez automatikusan hozzájárulnak.⁴⁷

⁴¹ Sztj. 66.§ (1)

⁴² Sztj. 18-22.§

⁴³ Sztj. 23.§

⁴⁴ Sztj. 24-25.§

⁴⁵ Sztj. 26-28.§

⁴⁶ Sztj. 26-28.§

⁴⁷ Sztj. 73.§ (3)

Az Sztj. megfogalmazásában a producer, tehát a film előállítója „*az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.*”⁴⁸ A vagyoni jogok átruházásával tehát a jogalkotó a filmelőállítónak a filmalkotás elkészüléséhez szükséges anyagi és személyes hozzájárulásait igyekszik kompenzálni. Meg kell azonban jegyezni, hogy a vagyoni jogok átruházásáért cserébe a szerzőket természetesen díjazás illeti, melyet szintén a megfilmesítési szerződésekben kell kikötni. A filmelőállító a filmalkotásból származó bevételeivel köteles rendszeresen, de „*évente legalább egyszer írásban, felhasználási módoként elszámolni*”⁴⁹ a közreműködők felé, e szabály célja pedig „*a rendszerint tőkeerős filmelőállítóval szemben a tipikusan gyengébb fél, a filmszerző védelme.*”⁵⁰ A filmzene szerzője az egyetlen olyan alkotó, akinek a további, közös jogkezelési engedélyezési körbe tartozó felhasználásokhoz való hozzájárulását a filmelőállító nem szerezheti meg a megfilmesítési szerződésben. A filmzenei szerzők a közös jogkezelés körébe tartozó (azaz a zenei közös jogkezelés körében már bemutatott úgynevezett „kisjogos”) vagyoni jogukat ugyanis közös jogkezelő szervezetükön (amely a jelenleg hatályos szabályozás szerint az Artisjus) keresztül érvényesíthetik, így a további felhasználásokhoz az Artisjustól kell engedélyt kérni.

A szerzőket a vagyoni jogokon kívül személyhez fűződő jogok is megilletik, ilyenek a mű nyilvánosságra hozatalának joga, a szerző névfeltüntetéshez fűződő joga, illetve a mű integritásához, azaz egységéhez fűződő jog. A vagyoni jogokkal ellentétben a filmszerzők személyhez fűződő jogait a jogalkotó nem helyezte törvényileg a filmelőállító kezébe, így azokat a jogosultak a megfilmesítési szerződés megkötését követően is maguk gyakorolják. A '20-as évek Európájában általánosnak mondható szabályozással - tehát a szerzők mind a vagyoni, mind a személyhez fűződő jogainak a filmelőállító rendelkezésére bocsátásával ellentétben - Sente Andor a már korábban idézett, 1933-ban megjelent értekezésében már a mai szabályozásnak megfelelő jogtechnikai megoldás mellett érvelt, megfogalmazásában a jogalkotó ezáltal lehetővé

⁴⁸ Sztj. 64.§ (3)

⁴⁹ Lontai Endre, Faludi Gábor, Vékás Gusztáv, Gyertyánfy Péter: Szerzői jog és iparjogvédelem, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 170. o.

⁵⁰ Uo. 170. o.

teszi, hogy a szerzők „*droit moral-jukat szabadon érvényesítsék.*”⁵¹ Mindemellett azonban a hatályos Szerzői jogi törvény a filmelőállítónak lehetőséget biztosít arra, hogy a szerzők helyett is fellépjen személyhez fűződő jogaik védelmében. Ez alól kivételt képez a mű integritásához fűződő jog és az úgy nevezett *final cut*, azaz a végső filmváltozat elfogadásának joga,⁵² ezeket ugyanis a szerzők csak egyénileg gyakorolhatják.⁵³

A filmelőállító azonban nem pusztán a megfilmesítési szerződések alapján, hanem saját jogon is rendelkezik engedélyezési jogokkal és díjigényekkel is, ugyanis a fentebb tárgyalt hangfelvétel-előállítóhoz és előadóművészekhez hasonlóan szerzői joggal szomszédos jogi jogosultnak minősül. A magyar szabályozásba a 92/100/EK irányelv következtében került bevezetésre a filmelőállítók szomszédos jogi jogosultként való védelme. Hasonló okokból kifolyólag, mint a hangfelvétel előállítókat, tehát a befektetett anyagi ráfordításokat kompenzálандó, a jogalkotó – bár nem helyezi törvényileg szerzői pozícióba, mégis – a szerzői joggal szomszédos jogi jogosultként kedvező helyzetbe hozza a filmelőállítót is.⁵⁴ Ennek megfelelően a filmalkotás többszörözéséhez, terjesztéséhez és a lehívásra történő hozzáférhetővé tételéhez is hozzá kell járulnia, melyekért cserébe díjazás illeti meg.

2. Közös jogkezelés a filmjogok területén

Praktikus okokból kifolyólag a törvényalkotó bizonyos felhasználások engedélyezésének jogát nem a szerzők és nem is a filmelőállító, hanem – ahogy azt a zeneművek esetében is láthattuk – a közös jogkezelő szervezet kezébe helyezi. A közös jogkezelő szervezetek azért jöttek létre, hogy a szerzők által egyedileg nem engedélyezhető felhasználásokat engedélyezzék és begyűjtsék az ezek után járó jogdíjakat. A közös jogkezelő szervezetek tevékenységüket egyaránt törvényi és a szerzők tagsági jogviszonyaiból eredő felhatalmazás alapján végzik, jogi formájuk egyesület, működésükhöz szükséges a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala általi nyilvántartásba vétel. Esetünkben a jogokat kezelő egyesület a Filmjus, azaz a

⁵¹ Sente Andor: Film és hangosfilm a szerzői jogban, Jogállam: jog- és államtudományi szemle, 1933. 8-9. sz. 346-349. o.

⁵² Sztj. 65.§ (1)

⁵³ Sztj. 65.§ (4)

⁵⁴ Sztj. 82.§

Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete. A zeneszerzők jogait az Artisjus kezeli a korábbiakban már kifejtettek szerint, a színészek, illetve a filmzene előadói pedig az Előadóművészi Jogvédő Irodán keresztül rendelkeznek a jogokról és érvényesíthetik díjigényüket.

A filmalkotások esetében három olyan felhasználás-típust különböztethetünk meg, melyek esetében a felhasználók nem a korábban már bemutatott megfilmesítési szerződés alapján a filmelőállítótól szerzik meg a jogot a felhasználásra, hanem a közös jogkezelő szervezettől. Ennek oka, hogy a közös jogkezelés bizonyos esetekben a törvény erejénél fogva történik, a szerzők jogdíjaikról pedig csak azok felosztása után mondhatnak le.⁵⁵

Az első eset a szabad felhasználás körébe tartozó magáncélú másolás miatt kiesett jövedelmek kompenzálásának érdekében bevezetett úgy nevezett „*üreshordozó jogdíj*.”⁵⁶ Ez az (engedélyezési jogot magába nem foglaló) díjigény az üres adathordozók árába beépített kompenzációs díj, melyet a közös jogkezelő szervezetek gyűjtenek be és osztanak fel a szerzők számára. A magáncélú másolás szabályozását nemzetközi szinten a Berni Unió Egyezmény vezette be, 9. Cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezett, hogy „*a részes országok törvényei csak annyiban engedhetik meg az irodalmi és művészeti művek többszörözését, másolását, amennyiben az ilyen engedély (i) különleges esetre vonatkozik; (ii) nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és (iii) indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit.*”⁵⁷ Ez az úgy nevezett „háromlépcsős teszt”, amely mindmáig irányadó a szerzői jogi jogsértések tényének bírósági megállapításánál.

A második eset a videotékák esete, azaz a haszonkölcsönbe adásból és bérbeadásból származó jogdíjbevételek begyűjtése és felosztása,⁵⁸ azonban ez az iparági szereplő az utóbbi években majdnem teljesen eltűnt a piacról. (A későbbiek során ismertetendő saját, nem reprezentatív kutatásom a kérdésre vonatkozóan azzal az eredménnyel zárult, hogy 200 fős minta esetén a válaszadók 80%-a soha nem kölcsönöz filmeket

⁵⁵ Szjt. 28.§ (3)

⁵⁶ Szjt. 20.§

⁵⁷ Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény, 1886. (BUE)

⁵⁸ Szjt. 23.§ (3) (6)

videotékából, 16%-a néha, míg csak 4% kölcsönöz filmet kisebb-nagyobb rendszerességgel.)

A harmadik, kizárólag közös jogkezelő szervezet útján érvényesíthető jogdíjigény a sugárzással nyilvánossághoz közvetített mű egyidejű, változatlan, csonkítatlan továbbközvetítése,⁵⁹ azaz tipikusan a kábeltelevíziós sugárzás. A fenti három eset az úgy nevezett kötelező, vagy törvényen alapuló közös jogkezelés esetei a filmalkotások vonatkozásában. A közös jogkezelő szervezetek már korábban is vázolt tevékenységének az a lényege, hogy mivel a szerzők nem tarthatnak számon és éppen ezért nem engedélyezhetnek minden egyes, a fenti típusokba tartozó felhasználást egyedileg, helyettük a közös jogkezelő szervezet köt felhasználási szerződést a felhasználóval és gyűjti be, majd osztja fel a jogdíjakat, így válik jogszerűvé a felhasználás.

A filmalkotások jogosulatlan felhasználása esetén így számos személy vagyoni és személyhez fűződő szerzői joga egyaránt sérülhet, ennek megfelelően a különböző jogsértések ellen más-más személy léphet fel. A személyhez fűződő jogok sérelme esetében ezzel a lehetőséggel tipikusan a film szerzői élhetnek, ám ez az opció a törvény alapján a filmelőállító számára is fennáll. A vagyoni jogok védelmének érdekében a filmelőállító, illetve az a harmadik személy léphet fel, akinek erre felhasználási szerződésben engedélyt adott. Ilyen lehet például a filmterjesztő, azaz a „*filmterjesztéssel üzletszerűen foglalkozó gazdasági társaság vagy egyéb szervezet*”⁶⁰. A filmterjesztés a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény megfogalmazásában „*a filmalkotás eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele*”⁶¹. A szerzői jogi jogsértések meghatározott köre ellen a fentiekben bemutatott közös jogkezelő szervezetek is felléphetnek. Ezek alapján tehát e jogsértések esetén a lehetséges károsultak köre igen széles, ilyenek lehetnek a szerzők, a filmelőállító és a filmterjesztő is (a közös jogkezelő szervezet bár maga lép fel, de a szerzők és nem a saját nevében, így károsultnak sem minősülhet).

A hatályos magyar szerzői jogi szabályozás lehetőséget ad arra, hogy bizonyos

⁵⁹ Sztj. 28.§

⁶⁰ 2004. évi II. törvény a mozgóképről, 2.§ 18.

⁶¹ 2004. évi II. törvény a mozgóképről, 2.§ 15.

engedély nélküli felhasználások ne minősüljenek jogsértőnek, ezeket az Szjt. szabad felhasználás körében tárgyalja. Szabad felhasználás esetén a felhasználás díjtalan és ahhoz nem szükséges a szerző engedélye sem, így ezek törvényi felhatalmazás alapján történhetnek. Ebbe a körbe egyetlen, az esetünkben releváns felhasználási mód tartozik: nevezetesen a magáncélú másolás,⁶² melynek lényege, hogy a műről természetes személy magáncélra másolatot készíthet, ám ez nem irányulhat jövedelemszerzésre és azt közvetve sem célozhatja, valamint csak magáncélra, azaz a saját és a családi, esetleg a szűk baráti kör számára készülhet a másolat. A törvényi rendelkezés nem értelmezhető kiterjesztően. Többek között ennek kompenzálására vezette be a törvény a közös jogkezelő szervezetek hatáskörébe utalt és már korábban bemutatott „üreshordozó jogdíjat.”⁶³

3. Konklúzió

Ahogy a fentiekből is látható, a zeneművek mellett a filmalkotások illegális felhasználása esetén is számtalan jogosult jogai sérülnek, kezdve a szerzőkkel az egyéb szomszédos jogi jogosultakon át egészen a vagyoni jogokat egy kézben tartó filmelőállítóig, azaz producerig. A filmek esetében elmondható, hogy Magyarországon a zeneművekhez képest a jogalkotó előnyösebb helyzetbe helyezi őket, ezt bizonyítják a különböző számviteli és adókedvezmények, melyeket mind az alkotások támogatói (azaz a mecénások), mind a filmelőállító érvényesíthet. Habár a szerzői jogi intézményrendszer keretei is adottak, az oltalom érvényesítése jogalkalmazói részről nagy nehézségekbe ütközik, főként az állandó technikai változások és a jogellenes cselekmények elterjedtségének és gyakoriságának okán.

⁶² Szjt. 35.§

⁶³ Szjt. 20.§

V. A zeneművek és filmalkotások internetes felhasználása, azaz az új típusú felhasználások

Az internetes felhasználások mind a zeneiparban, mind a filmpiacon egyre meghatározóbb szerepet töltenek be, a tendenciák pedig azt mutatják, hogy rövidesen a könyvkiadóknak is igazodniuk kell a technológiai és fogyasztói szokásokban bekövetkezett változásokhoz. A következőkben a zeneművek és a filmalkotások jogszerű és jogszerűtlen internetes felhasználásait mutatom be.

1. A jogszerű felhasználások

A szóban forgó művek szinte mindegyik felhasználási módját meg lehet valósítani az interneten egyaránt, ám az Szjt. szabályozásában megjelennek tipikusan online felhasználási módok is. Az egyik ilyen a *streaming* típusú felhasználás (azaz a lehívásra történő hozzáférhetővé tétel), ebben az esetben a felhasználók „műsor”folyamok közül választhatnak, letöltés nélkül. Jellemző példái az internetes rádió- és televízióadások. A másik ilyen, tipikusan internetes felhasználás az egyedi, *letöltést engedő* lehívásra történő hozzáférhetővé tétel, amit szintén a nyilvánossághoz közvetítés módjai között tárgyal a törvény. Mindkét esetben a „*művet vezeték útján, vagy bármely más eszközzel úgy tesz a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.*”⁶⁴ A különbség a kettő között tehát az, hogy míg a *streaming*nél egy készen kapott műsorfolyamhoz csatlakozhatnak, de szintén a hozzáférés helye és az ideje megválasztása mellett a felhasználók, a második esetben dönthetnek arról is, hogy letöltik-e a tartalmat, így ez utóbbi jóval interaktívabb a *streaming*nél. (Esetünkben a *letöltést engedő* szolgáltatásnak van nagyobb jelentősége.) A jogszerű felhasználás érdekében a tartalomszolgáltatónak mindkét esetben előzetesen engedélyt kell kérnie a korábbiakban felsorolt jogosultaktól és meg kell fizetniük feléjük az őket illető jogdíjakat.

Manapság mind a zeneművek, mind a filmalkotások körében a *streaming*hez képest jellemzőbbek a jogszerű *letöltést engedő* típusú felhasználások, amelyekre komplett üzleti modell épült a különböző online zene- és filmáruházak képében (ám kétségtelen,

⁶⁴ Szjt. 26.§ (8)

hogy az ilyen jellegű szolgáltatások sokkal nagyobb számban találhatóak meg a zenei piacon). Az ilyen jellegű felhasználás keretében a felhasználók a zeneáruház által kínált katalógusból választhatnak, filmeket, zeneszámokat vagy akár teljes albumokat. Az üzleti modell megvalósítása során általában kétféle módszert alkalmaznak, az egyik az előfizetéses rendszer, melyben a fogyasztó egy meghatározott időkereten belül (általában havonta) tetszőleges mennyiségű tartalomhoz fér hozzá az előfizetési díj befizetésének fejében. A másik módszer szerint a fogyasztó művenként fizet. A lehetőségek széles tárháza tehát a fogyasztónak kedvez, hiszen a kultúrafogyasztási szokásainak megfelelően választhat a szolgáltatások közül. A felhasználás jogszerű és a jogosultak számára is kedvező helyzetet teremt, hiszen az áruház a katalógus kialakítása érdekében felhasználási szerződést kötött velük, amelynek értelmében jogdíjként részesülnek a forgalomból származó bevételekből. A zeneáruházakra jó példa a magyar kezdeményezések közül a – nemrég újraindult - Songo online zeneáruház, illetve a nemzetközi szinten gyakorlatilag piacvezető pozícióban lévő iTunes. Filmáruházak közül a magyar piac az HBO Go és a T-Com Moziaréna között oszlik meg, míg a nemzetközi színteret ez esetben is az iTunes uralja. (A filmalkotások tekintetében sokkal relevánsabb a hazai piac a zeneművekéhez képest, ugyanis a külföldi szolgáltatók áruházaiiban ritkán elérhetőek szinkronizált, vagy feliratos művek, így – mivel a filmekkel ellentétben a zenék esetében ugyebár nem mérvadó a nyelv – a fogyasztók szívesebben választják a magyar szolgáltatókat.) A filmes szolgáltatások – a felhasználó által elkövethető esetleges későbbi jogsértések elkerülésének érdekében – általában videotéka-rendszerben működnek, így a vásárló megtekintési joga csak korlátozott időszakra, általában 24 órára szól.

Az előfizetéses, szolgáltatás-jellegű modell mellett említést érdemel a jogdíjakat a reklámbevételekből finanszírozó üzleti modell is, ennek lényege, hogy a fogyasztók nem fizetnek a tartalmakhoz való hozzáférésért, ám annak eléréséhez reklámokat kell megtekinteniük. A legelterjedtebb, piacvezető példa erre a Youtube, amely 2012 februárjában a közös jogkezelés rendszerébe is bekapcsolódott, hosszas tárgyalásokat követően ugyanis megállapodás született az Artisjus és a Youtube-ot üzemeltető Google között, melynek értelmében az oldalon megjelenő művek jogszerű felhasználásáért, ha a feltöltés úgy történt, hogy a jogosult megengedte a Google-nak, hogy reklámbevétel érjen el a tartalom hozzáférhetővé tételével, cserébe a szolgáltató jogdíjat fizet a

szerzőknek, melyet az Artisjus gyűjt be és oszt fel közöttük (akárcsak például a rádiós játszások után, a korábbiakban kifejtettek szerint).

A legaktuálisabb, szerzői jogi kérdéseket is felvető szolgáltatások az úgy nevezett *cloud computing*- avagy felhő-alapú szolgáltatások. A megjelenésüket a személyi számítógépek tárolókapacitásának korlátozottsága indokolta, ugyanis a szolgáltatás igénybevevője lényegében – internetkapcsolat esetén – bárhol és bármikor hozzáfér az általa a saját számítógépének merevlemeze, vagy külső hordozó helyett a „felhőben” tárolt dokumentumokhoz, adatokhoz, a hozzáférés feltétele pedig az elérési útvonal ismerete. Faludi Gábor egy 2012-ben elhangzott előadásában érzékletes példával mutatta be a szolgáltatás lényegét: „*a felhőalapú szolgáltatás úgy viszonyul a helyi IT infrastruktúrához, mint egy erőmű a helyi energiaszolgáltatáshoz.*”⁶⁵ A technológia a kulturális alkotások terjesztése mellett személyes célokra is gyakran használt, példának okáért jelen szakdolgozat elkészítéséhez is a Google Drive elnevezésű szolgáltatását vettem igénybe. A kérdéses szolgáltatás szerzői jogi megítélése nem egyszerű, ugyanis „*egyelőre nincs kialakult, iránymutató bírói, szakértői testületi, kiforrott, több szerzői jogi rendszer felsőbbbírósági döntései által megerősített szerzői jogi minősítés, ezért a hatályos szabályok és a korábbi, hasonlóságot mutató ügyekben hozott döntések alapján lehet csak értékelni a felhő alapú szolgáltatásokat.*”⁶⁶ Mivel a magánszemély felhasználók dedikált tárhelyre történő feltöltő tevékenysége általában magáncélú másolásnak minősül, a szerzői jogsértésekért való felelősség jellemzően a szolgáltatók körében merül fel. A kérdés lényegében a szolgáltató beavatkozásának mértéke alapján dönthető el, ahogy a Szerzői Jogi Szakértői Testület (Szszt.) azt a 31/07/1. szakvéleményében⁶⁷ is megerősítette. A zeneipari területen tipikus példa a felhőalapú szolgáltatásokra a Spotify.

⁶⁵ Faludi Gábor: A felhő alapú szolgáltatások egyes szerzői jogi kérdései - előadás, Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület, konferencia, Egerszalók, 2012. november 22.

⁶⁶ Faludi Gábor, Grad-Gyenge Anikó: A cloud computing alapú szolgáltatások szerzői jogi megítéléséről; Infokommunikáció és jog, 2012. év 3. sz.

⁶⁷ http://sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2007/2007PDF/szjszt_szakv_2007_031.pdf

2. Online környezetben megvalósított szerzői jogi jogsértések, azaz a jogszerűtlen magatartások

A 2000-es évek eleje óta a magyar háztartásokban is folyamatosan vált általánossá az internetelérés, amely az információáramlás felgyorsulásának szempontjából egyrészt örvendetes, másfelől viszont magában hordozza a szerzői jog megsértésének új és játsszi könnyedséggel megvalósítható lehetőségeit. Szerzői jogot az sért, aki megsérti a szerző személyhez fűződő jogait (nyilvánosságra hozatalhoz való jog,⁶⁸ névfeltüntetéshez való jog,⁶⁹ a mű integritásának védelme⁷⁰), vagy vagyoni jogait, azaz jogosulatlanul használja fel a művet. Jogosulatlan a felhasználás az Szjt. megfogalmazásában „különösen akkor, ha arra a törvény vagy az arra jogosult szerződéssel engedélyt nem ad, vagy ha a felhasználó jogosultságának határait túllépve használja fel a művet.”⁷¹ Amint arról a korábbiakban is szó volt, a művek felhasználásának majdnem minden nevesített módja megvalósítható az interneten is, a *streaming* és a *letöltést engedő* felhasználási módok pedig kifejezetten az online környezetre lettek kidolgozva. Az alábbiakban az online szerzői jogsértések lehetséges megvalósítási módszereit mutatom be a fogyasztói és a szolgáltatói magatartások szerint csoportosítva.

a. A fogyasztók által tanúsított jogszerűtlen magatartások

A jelenlegi technológia és felhasználási szokások mellett két, kifejezetten fogyasztói „típusú” felhasználási mód terjedt el tömegesen. Az egyik a fájlcsereelő rendszerek használata (P2P, azaz *peer-to-peer* technológia), melynek lényege, hogy a felhasználó a fájlokat nem egy központi szerverről, hanem (azoknak a gyors letöltést biztosító „feldarabolása” után) közvetlenül más felhasználók számítógépéről tölti le. Ám a felhasználó nem csak letölt, a művelet közben ugyanis az ő számítógépéről az általa már letöltött fájldarabokat a rendszerbe kapcsolt más felhasználók töltik le a saját számítógépük merevlemezeire. Ezáltal a letöltő felhasználó nem csak a többszörözést valósítja meg, hanem meg is osztja, azaz hozzáférhetővé is teszi a fájlt, így ez az eset semmiképpen nem minősülhet a szabad felhasználás körébe tartozó (a korábbiakban már ismertetett) magáncélú másolásnak. A letöltő ugyanis nem csak saját, családi és

⁶⁸ Szjt. 10-11.§

⁶⁹ Szjt. 12.§

⁷⁰ Szjt. 13.§

⁷¹ Szjt. 16.§ (6)

szűk baráti köre számára készíti a műről másolatot, hanem számtalan idegen számára is lehetővé teszi, hogy többszörözzék az ő merevlemezén tárolt fájlt, azaz szerzői jogi értelemben a „nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé teszi”⁷², ami mindenképpen engedélyköteles cselekmény, felhasználási engedély híján tehát jogsértő. Mezei Péter a fájlcserelésnek három generációját különbözteti meg⁷³. Ezek közül az első az 1999-ben megjelent Napster korszaka, ahol a fájlcserelés központi szerveren történt, ám ezek a szerverek nem tartalmazták a tartalmakat, csak az elérési útvonalat biztosították (ilyen elven működött később a DC++ is). A második generációs programoknál (pl. KaZaA) már nem volt jelen központi szerver, mint elérési útvonal, így megsokszorozódtak a letöltési útvonalak, ezáltal gyorsabbá vált az adatátvitel. A harmadik generációs technológia a jelenleg is dívó „torrentezés”, amely során az előbbiekhöz hasonlóan egymás merevlemezeiről jutnak hozzá a felhasználók a fájlokhoz. Ám lényeges változás, hogy a korábbiakhoz képest egy fájlt nem csak egy adott másik felhasználótól lehet megszerezni, hanem számtalantól, így nem jelent problémát, ha valaki kilép a rendszerből, a kívánt fájlokhoz pedig a korábbiakban elképzelhetetlen gyorsasággal lehet hozzájutni (1,5 órás filmekhez akár pár perc alatt). A fájlcserelési rendszerek és azok üzemeltetői tehát meglehetősen innovatív módon viszonyulnak a technológiai változásokhoz.

Azonban a fájlcserelési technológia használatán kívül a művek online beszerzésének egyéb lehetőségei is a fogyasztók rendelkezésére állnak, ez gyakorlatilag csak a keresésre/letöltésre fordított idő kérdése. A zenék és filmek letöltése és azok – jellemzően a fent bemutatott felhő alapú szolgáltatás keretében történő – online hallgatása/megtekintése (lehívása) közül ez utóbbi egyre népszerűbbé válik, ennek oka, hogy a technológia fejlődésével (gyorsabb internetkapcsolat, nagyobb teljesítményű és kisebb méretű számítógépek) a fogyasztók már nem feltétlenül *birtokolni* akarják a filmalkotásokat, fontosabb lett számukra a helyszíntől és időponttól független *hozzáférés*, amire egyre korlátlanabban van lehetőségük. Két fogyasztói magatartásról beszélhetünk tehát, de míg az alkotásnak a fogyasztó számítógépre való letöltése többszörözésnek⁷⁴, s így felhasználásnak minősül, annak online

⁷² Szjt. 26.§ (8)

⁷³ Mezei Péter: A sárkány levágott feje helyére mindig kettő új nő? A fájlcsereléssel szembeni küzdelem a P2P szolgáltatók, a felhasználók és az internetszolgáltatók felelősségének fényében; Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 4. (114.) évfolyam 3. szám, 2009. június

⁷⁴ Szjt. 18-19.§

meghallgatása/megtekintése (lehívása) esetén nem valósul meg többszörözés, ennek ugyanis az Szjt. szerint kritériuma a mű rögzítése⁷⁵, ami a fájl interneten keresztüli megnyitása és megtekintése esetén nem történik meg. Ez alapján véleményem szerint az online hallgatás/megtekintés (lehívása) esetén - a fogyasztó részéről legalábbis - nem történik felhasználás, így tehát jogsértés sem.

A másik fogyasztói magatartás esetén a fogyasztó letölti és a saját számítógépén tárolja a művet, ezáltal többszörözi azt. A korábbiakban ismertetett, az Szjt-ben a szabad felhasználás körében tárgyalt magáncélú másolás szabályai szerint természetes személy a műről magáncélra másolatot készíthet, azaz többszörözheti azt, e cselekedet pedig nem engedélyköteles felhasználás. Habár a német szabályozás szerint például a magáncélú másolás kritériuma, hogy a mű nem jogsértő forrásból származzon, ez a magyar szabályozásban nem jelenik meg, ám az SzJSzT a 17/2006. számú szakvéleményében megállapította, hogy *„a jogellenes forrásból való magáncélú másolás még a díjigény fejében sem megengedett.”*⁷⁶ A Testület véleménye szerint ugyanis a jogsértő forrásból származó művek magáncélú másolásának jogszerűsége már a BUE-ban foglalt „háromlépcsős teszt” első lépcsőjén megbukott, elterjedtségüknél fogva ugyanis az internetes letöltések nem számíthatnak különleges esetnek. Hasonló következtetésre jut a Testület 07/08/1. számú szakvéleményében is, ám a vizsgálati szempont a felhasználói tudatosság és annak foka volt, megfogalmazásukban *„a magáncélú másolásra vonatkozó szabad felhasználásról nem lehet szó akkor, ha a másolást végző tudja, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy a másolás illegális forrásból történik.”*⁷⁷ A témában végzett saját, nem reprezentatív, 200 fős mintát alapul vevő kérdőíves kutatásom alapján az látható, hogy a válaszadóknak csupán 12%-a tartja illegálisnak a filmek online megtekintését,⁷⁸ míg letöltésüket is csupán 30%-uk minősíti törvénybe ütközőnek. Ez alapján megkérdőjelezhető, hogy az a felhasználó, aki még az adott helyzetben általában elvárható gondosságot tanúsítja is, valóban tisztában lehet-e az általa letöltött fájl forrásának legalitásával, vagy illegalitásával. A fentiek alapján tehát a zeneművek és a filmalkotások online meghallgatása és megtekintése (lehívása) nem minősül jogsértőnek. A letöltésük (tehát többszörözésük) jogsértővé nyilvánítása – a forrás

⁷⁵ Szjt. 18. § (1) a)

⁷⁶ SzJSzT 17/2006. sz. szakvélemény

⁷⁷ SzJSzT 07/08/1. sz. szakvélemény

⁷⁸ lsd. Melléklet

jogsértő voltának ismerete híján – pedig aggályos lehet, ugyanis véleményem szerint az átlagos fogyasztótól nem várható el ilyen fokú tudatosság.

Más a helyzet természetesen, ha a fogyasztó úgy dönt, hogy a saját számítógépén tárolt fájlt tölti fel az internetre és ezáltal osztja meg azt a nyilvánossággal. Ez a cselekedet ugyanis a korábban bemutatott *letöltést engedő* felhasználásnak, azaz a „*nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tételnek*”⁷⁹ minősül, ami engedélyköteles, így engedély híján jogsértő, és amennyiben százezer forintot meghaladó vagyoni hátrányt is okoz, a polgári jogi jogkövetkezmények mellett büntetőjogilag is szankcionálható. Ehelyütt megemlítendő azonban a Düsseldorf tartományi legfelsőbb bíróság azon 2010. évi döntése, melyben kimondta, hogy „*a Rapidshare (fájlok tárolására alkalmas feltöltőoldal) szervereire való pusztán feltöltés nem lép túl a magáncélú másolás törvényi keretein.*”⁸⁰ Ez alapján látható tehát, hogy a joggyakorlat álláspontjai mennyire különbözőek lehetnek ebben a kérdésben.

b. A szolgáltatók által tanúsított jogszerűtlen magatartások

i. Torrent oldal üzemeltetése

A szolgáltatói magatartások közül elsőként a torrent oldal üzemeltetését, valamint az üzemeltetők felelősségét vizsgálom. Az ilyen weboldalak torrent fájlok linkjeit tartalmazzák és teszik lehetővé egyszerre mind, hogy a felhasználók kapcsolatba lépjenek egymással, így hozzásegítve őket a P2P (azaz *peer-to-peer*) technológiával megvalósuló fájlcsereléshez. Mivel a felhasználók egymás számítógépeiről töltenek le és fel fájlokat, a szerver nem tárol jogsértő tartalmat. Ugyanilyen fájlcsereelő technológiát alkalmaznak a DC (azaz Direct Connect) oldalak is, ám a torrent technológia használata az utóbbi időben elterjedtebbé vált. A fájlcsereelő oldalak kérdésében szintén a már hivatkozott, 07/08/1 számú szakértői véleményében foglalt állást az SzJSzT. A véleményében három szempontból vizsgálta az (egyébként a DC technológia alapjaként működő) Elite Hub oldalt. Az első szempont az Szjt. szerinti vizsgálat volt, amely alapján a szerzői jogi felelősséget kizárta, ugyanis a szolgáltató a jogsértéshez közreműködő személy, és mint

⁷⁹ Szjt. 26.§ (8)

⁸⁰ Mezei Péter: Tisztul a kép a Rapidshare körül? A DDL szolgáltatók felelősségének korlátozása; Infokommunikáció és jog; 2010/6.

ilyen, nem vonható felelősségre. A második vizsgálati szempont az elektronikus kereskedelemről szóló 2001. évi CVIII. törvény (a továbbiakban: Elkertv.) szerinti vizsgálat volt, amellyel kapcsolatban a Testület olyan közvetítő szolgáltatónak minősítette a szolgáltatót, amelynek tevékenysége a keresőszolgáltatóhoz áll a legközelebb, ezzel kimondta, hogy csak akkor tehető felelőssé az oldalán harmadik személy által közzétett jogsértő tartalommal okozott jogsértésért, ha nem veti alá magát a szintén az Elkertv.-ben szabályozott értesítési és eltávolítási (notice and takedown) eljárásnak. Ennek lényege, hogy amint a szolgáltató arról értesül, hogy az általa üzemeltetett weblapon jogsértő tartalmat helyeztek el, köteles azt eltávolítani. Büntetőjogi szempontból a Testület véleménye szerint az elkövető bűnsegélyért való felelősségre vonása abban az esetben lehetséges, ha „*az általa ismert konkrét jogsértéshez a hub szolgáltatás biztosításával szándékosan segítséget nyújt.*”⁸¹ Így tehát a bűnsegélyért való felelősségre vonás is megkívánja az oldal segítségével elkövetett jogsértések konkrét ismeretét, ami a fájlcsereelő technológia sajátosságából adódóan egy szolgáltatótól nem elvárható, ugyanis ebben az esetben szűrnie, monitoroznia kellene a felhasználók között gazdát cserélt fájlcsomagokat, ami amellet, hogy a nagy adatforgalom miatt technikailag szinte kivitelezhetetlen, a személyes adatok védelmének elvébe való ütközést is felveti. Az ügy alapját képező büntetőeljárásban hozott jogerős ítéletről nincs tudomásom, ám az Elite Hub oldal jelenleg is üzemel.

A torrent technológiával kapcsolatos ügyek között a The Pirate Bay oldal esete kavarta a legnagyobb port. Az oldal üzemeltetőinek büntetőjogi felelőssége mind tettesi (védett művek nyilvánosságához közvetítése), mind bűnsegédi (védett művek többszörözéséhez való segítségnyújtás) magatartás miatt felmerült, a svéd bíróság első fokon végül bűnsegély miatt az elkövetőket egyenként „*egy év letöltendő börtönbüntetésre és 30 millió SEK (kb. 2 684 000 euró) pénzbüntetésre ítélte.*”⁸² A Pirate Bay oldala mind a mai napig elérhető és zavartalanul üzemel.

⁸¹ SzJSzT 07/08/1.

http://sztmh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2008/2008PDF/szjszt_szakv_2008_007.pdf

⁸² Szabó Imre: A „The Pirate Bay” ügy elsőfokú ítélete a magyar büntetőjog tükrében; Infokommunikáció és jog, 2010/4.

ii. DDL tárhelyszolgáltatás

A következő vizsgált szolgáltatói magatartás a Direct Download Link (DDL) technológiával megvalósuló tárhelyszolgáltatás (file-hosting). Az interneten elérhető linkek segítségével a fogyasztók könnyedén juthatnak jogvédett alkotásokhoz fájlcsereprogram használata nélkül is, sőt, akár a fájlok letöltése (tartós másolatkészítés, leihívás) nélkül is gond nélkül elérhetőek és megtekinthetőek ezek a művek. „A DDL szolgáltatások üzemeltetői valamilyen adat szerverekre való feltöltését teszik lehetővé, ahonnan a szolgáltató által a feltöltő rendelkezésére bocsátott, s a fájlra közvetlenül utaló link segítségével lehetővé válik a tartalom közvetlen letöltése.”⁸³ Ezekon az oldalakon nem lehetséges a keresés, így az elérési útvonalakat (linkeket) csak a fájlokat feltöltő felhasználók ismerik, így ezeket csak ők adhatják tovább harmadik személyeknek. Fontos hangsúlyozni, hogy az ilyen - akár a felhő-alapú szolgáltatások technológiai keretei között is működtethető - oldalak nem csak jogsértő tartalom tárolására alkalmasak, hanem bármilyen nagyméretű fájl el lehet rajtuk helyezni (pl. családi videofelvétel), amit csak az tud elérni, aki ismeri az elérési útvonalat. Véleményem szerint ugyanebbe a kategóriába tartoznak a filmalkotásoknak az adott weboldalba ágyazott lejátszó programokon keresztüli online megtekintését (leihívását) lehetővé tevő oldalak is. A DDL szolgáltatások megítélésére a német joggyakorlatban találunk példákat, a Rapidshare tárhelyszolgáltató oldal üzemeltetőinek felelősségét vizsgálták szerzői jogok megsértésének vonatkozásában. Három németországi tartományi legfelsőbb bírósági esetben is jogerős ítélet született a 2010-es év során, melyek ebben a kérdésben döntöttek (Düsseldorf, Köln, Hamburg).⁸⁴ Mind a három ítélet közvetítő szolgáltatónak minősítette az ilyen jellegű tárhelyszolgáltatókat, így a – fájlcsere esetében megismert magyar SzJSzT szakvéleményhez hasonlóan – az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv⁸⁵ rendelkezéseit alkalmazta rájuk. Ezek alapján tehát, ha a szolgáltató aláveti magát az értesítési és eltávolítási eljárásnak, mind a polgári jogi, mind a büntetőjogi felelősség alól mentesül, ugyanis ő közvetlenül nem követ el jogsértést azzal, hogy az (egyébként nem kizárólag jogsértő célokra használható tárhelyét) elérhetővé teszi a nyilvánosság számára.

⁸³ Mezei Péter – Németh László: A Direct Download Link (DDL) szolgáltatás szerzői jogi megítélése; Infokommunikáció és jog, 2009/5. 179. o.

⁸⁴ Mezei Péter: Tisztul a kép a Rapidshare körül? A DDL szolgáltatók felelősségének korlátozása; Infokommunikáció és jog, 2010/6.

⁸⁵ 2000/31/EK irányelv (2000. június 8.)

iii. Keresőoldalak üzemeltetése

A harmadik kategória a fenti oldalakon elhelyezett linkek elérését biztosító keresőoldalak kategóriája. A keresőoldalakon kategorizálva találhatóak meg a torrentoldalakon, DDL oldalakon, filmlejátszó oldalakon elhelyezett fájlok elérési útvonalai. Ezeken a weblapokon szintén a felhasználók helyezik el a linkeket, így a megfelelő keresőszavak alkalmazásával a fogyasztók gyorsan el tudják érni a keresett fájlok elérését biztosító linkeket. Ez a szolgáltatói magatartásforma főként a filmalkotások esetében jellemző. A nemzetközi joggyakorlatban a belga IFPI-nek (nemzetközi hanglemezkiadókat tömörítő jogosulti csoport) Beckers belga állampolgár elleni polgári ügyében született ilyen tárgyú ítélet. *„A tényállás szerint az alperes fiatalember honlapján 25 000 linkből álló gyűjtemény vezetett illegális mp3 oldalakhoz, ahol különböző hangfelvételeket lehetett jogellenesen letölteni.”*⁸⁶ A bíróság ebben az ügyben is a közvetítő szolgáltatók felelősségének kizárására szolgáló értesítési és eltávolítási eljárást vette alapul. Az ügyben végül elmarasztaló ítélet született, ugyanis az alperes a jogsértő tartalom eltávolítása után bizonyíthatóan újra elérhetővé tette a sérelmezett tartalmat az interneten. A keresőoldalakkal, linkgyűjteményekkel kapcsolatban a jogi felelősség akkor merülhetne fel, ha üzemeltetőjük aktív tevékenységgel valószínűsítena meg szerzői jogsértést. Ahogy a korábbiakban már kifejtettem, ez az online környezetben a többszörözés⁸⁷ és az egyedi lehívásra hozzáférhetővé tétel⁸⁸ felhasználások esetén merül fel. A többszörözés esetében a felhasználó, azaz az oldal látogatója végzi a konkrét cselekményt, ám ahogy a korábbiakban részletezték szerint a fogyasztók általi letöltés vagy lehívás a magáncélú másolás körébe kell, hogy essen, így nem valósul meg a Szerzői jogi törvény szerinti jogsértés. Az egyedi lehívásra hozzáférhetővé tétel megvalósulása egyrészt véleményem szerint kérdéses, hiszen az oldal mindössze az elérési utat jeleníti meg, nem konkrétan a művet teszi hozzáférhetővé. Ám ha mégis megvalósul a cselekmény, az Elkertv. rendelkezéseinek megfelelően a szolgáltató keresőszolgáltatóként (*„információk megtalálását elősegítő segédeszközöket biztosít az igénybe vevő számára”*⁸⁹) mentesül a

⁸⁶ Tóth Péter Benjámín: Bűnös kapcsolatok? A hiperlinkek és a szerzői jog; Magyar Jog, 2002/10. 577. o.

⁸⁷ Sztj. 18-19.§

⁸⁸ Sztj. 26.§ (8)

⁸⁹ Elkertv. 2. § ld)

jogi felelősségre vonás alól, ha az értesítési-eltávolítási eljárásra vonatkozó szabályokban foglaltak szerint eltávolítja a jogsértő tartalmat az általa üzemeltetett weblapról. A jogirodalom álláspontja egyébként megegyezik abban a kérdésben, hogy a linkelés (akár egy fórumon, akár blogon, akár saját üzemeltetésű honlapon vagy közösségi oldalon egy adott fájl elérési útvonalának megadása) önmagában még nem minősül szerzői jogot sértő cselekedetnek, ugyanis a link elhelyezésével még nem történik felhasználás.

3. Konklúzió

A vizsgált szolgáltatások hazai és nemzetközi joggyakorlat szerinti megítélése tehát nagyon hasonló, főként az Elkertv. rendelkezéseit tartja irányadónak, ahogy az SzJSzT már többször idézett, 07/08/1. számú szakvéleménye is: *„Az Elkertv. kimondja, hogy a közvetítő szolgáltató nem köteles ellenőrizni az általa továbbított, tárolt vagy hozzáférhetővé tett információt, továbbá nem köteles olyan tényeket vagy körülményeket keresni, amelyek jogellenes tevékenység folytatására utalnak, ugyanakkor szerzői jogsértés esetén köteles alá vetnie magát az Elkertv. 13. §-a szerinti „notice-and-take-down“ eljárásnak, különben közvetlenül felelőssé válik a jogsértésért mind polgári, mind pedig büntetőjogi értelemben. Ennyiben tehát az Elkertv. speciális rendelkezésként kiegészíti az Szjt-ben foglalt szabályozást.”* Ezeknek megfelelően tehát a jogalkotó mentesíti a közvetítő szolgáltatót a felelősség alól, ám ezzel egyidejűleg azt a végfelhasználóra telepíti. Olyan jogsértések elkövetéséért kell tehát felelnie a fogyasztónak, amelyek a társadalom széles körében elterjedt cselekedetek elkövetéséből származnak.

VI. Zene- és filmfogyasztási szokások

1. Az online szerzői jogi jogsértések társadalmi háttere

Az online szerzői jogi jogsértések vizsgálatának sarkalatos pontja e cselekmények társadalmi hátterének megvilágítása. A technológia fejlettségének köszönhetően manapság már nem okoz gondot a legújabb albumok, filmek, könyvek akár hivatalos megjelenésük előtti beszerzése az interneten keresztül (azaz a hackerek szakzsargonja szerinti *warez*), nem igényel anyagi ráfordítást, és különösebb szaktudást sem az online jogsértések megvalósítása. A jogosultak kára viszont jelentős, a jogsértések gyakorlatilag komplett iparágakat képesek tönkretenni (lásd a korábban említett videotékák példáját). A kulturális iparágak képviselőinek (kiadók, filmforgalmazók) ugyanis, mint szerzői jogi jogosultaknak, az ilyen típusú jogsértések egyrészt a pusztán fennmaradásukat fenyegető bevételkieséseket jelentenek, másrészt az ezek elleni küzdelmek (technológiai, jogi) sem elhanyagolható anyagi ráfordításokat igényelnek.

A jogsértések számából és az ezeket elkövető, valamint a körük szerveződött, már-már szubkulturális jellegű felhasználói csoportok jellegéből arra lehet következtetni, hogy a jelenség radikális mozgalom jellegét öltötte. Az internetes „kalózok” (habár Mezei Péter eszmefuttatása és a nemzetközi egyezmények szerint *„a kalózkodást csak nyílt tengeren lehet elkövetni”*⁹⁰) forradalmi gondolkodásmódjára remek például szolgálnak a különböző *„kiberfüggetlenségi mozgalmak,”*⁹¹ melyek elterjedése 1996-tól kezdődött és a John Perry Barlow által megfogalmazott Cyberspace Függetlenségi Nyilatkozatnak a megjelenéséhez köthető. Az internetes kalózok a liberalizmus elveivel felvértezve, az ellenkultúra szemszögéből, mintegy alulról szerveződő mozgalomként léptek és lépnek fel a szerintük gazdaságilag monopolhelyzetben lévő multinacionális kiadók és egyéb iparági szereplők ellen, mégpedig a szerzői jogsértések eszközeivel. Érveiket főként ezen iparági szereplők árképzése elleni kritikák, valamint az egyetemes kultúra és információ szabadsága és mindenki számára hozzáférhetőségének igénye köré építik. A filmek esetében kifejezetten azzal érvelnek, hogy mozik híján bizonyos földrajzi területeken fizikailag sem hozzáférhetőek a kulturális javak. Ez a szubkultúra

⁹⁰ Mezei Péter: A fájlcsere retorikája – gondolatok egy álvita margójára, Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 7. (117.) évfolyam 2. szám, 2012. április, 51. o.

⁹¹ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma – A perek lassúak, az internet gyors, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 238. o.

komoly társadalmi támogatottságot ért el, a Napster (1999-ben MP3 fájlcsere elősegítésére és fájlok tárolására alapított, jogerősen jogsértőnek ítélt weboldal) alapítója, Shawn Fanning hackerként például „*popsztárokhöz mérhető hírnévre tett szert*”⁹². Jól szemlélteti az online kalózok polgárpukkasztó hozzáállását, hogy a svéd Pirate Bay ügyben az eljárás során a bíróság rávilágított és végül a *notice and take down* eljárás szabályainak megsértéseként is értékelte az oldal üzemeltetőinek azt a gyakorlatát, miszerint még külön oldalt is üzemeltettek a jogosultak leveleinek publikálására, ezáltal kifigurázták őket.⁹³

Az utóbbi időben jellemzővé vált, hogy a különféle kalózszervezetek az általuk elért népszerűséget és hírnevet meglovagolva megpróbálnak beleszólni a jogalkotásba, így politikai szerepvállalásra adják a fejüket. Így történhetett, hogy a svéd Pirate Party, azaz a Pirate Bay-ügy kapcsán alapított kalózpárt két Európai Parlamenti mandátumot is szerzett a 2009-es választásokon, ahogy a Német Kalózpárt is a berlini tartományi parlamentben, mellettük pedig a közelmúltban megalakult a Magyar Kalóz Párt⁹⁴ is. A magyar „kalózok” szerzői jogokkal kapcsolatos politikai programja a „Tudáshoz való szabad hozzáférést mindenki számára!” jelszó köré szerveződik, ám kissé zavaros, tekintve, hogy főként a magáncélú másolás legalizálása érdekében lépnének fel, annak ellenére, hogy ezt a tevékenységet 1980-tól kezdve már az 1969. évi szerzői jogi törvényünk sem tekintette jogsértőnek.

Mezei Péter fentebb idézett tanulmányában⁹⁵ a meggondolatlan terminológiahasználat veszélyeire hívja fel a figyelmet, hangsúlyozván, hogy nem lehet minden szerzői jogsértést (vagy a jogosultak által azzal egyenrangúnak tekintett cselekményt) pusztán lopásként jellemezni, a letöltések ugyanis rendkívül széles társadalmi réteget érintenek. Ahogy Mezei rámutat, a „lopás” kifejezés használata a retorikában – a nyilvánvaló kommunikációs ballépésen túlmenően - jogdogmatikai szempontból is hibás. Egyrészt ez ugyanis a fizikai dolgok feletti tulajdonjoggal azonos tekintet alá vonná a szellemi tulajdont (amely kifejezés használata annak félrevezető jellege miatt Faludi Gábor meglátása szerint a jövőben a Ptk. utaló szabály címekeként kerülendő lenne⁹⁶), másrészt a

⁹² Bodó Balázs: A szerzői jog kalózzai, Typotex kiadó, Budapest, 2011., 207. o.

⁹³ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma – A perek lassúak, az internet gyors, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 124. o.

⁹⁴ <http://kalozpart.org>

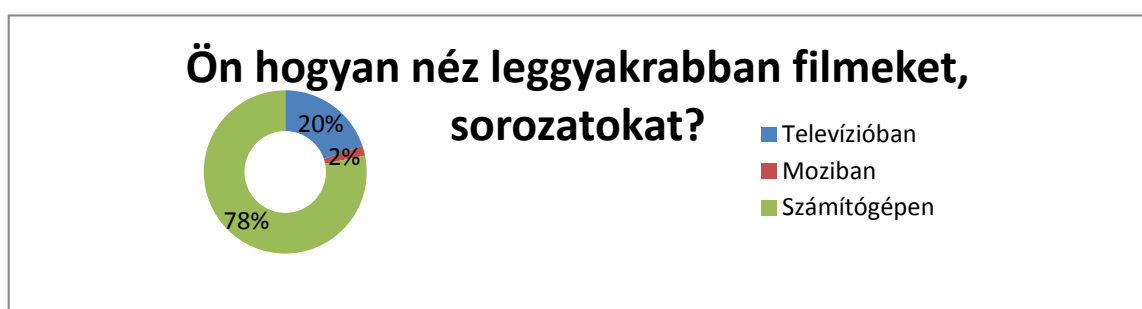
⁹⁵ Mezei Péter: A fájlcsere retorikája – gondolatok egy álvita margójára, Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 7. (117.) évfolyam 2. szám, 2012. április

⁹⁶ Faludi Gábor: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója (PJK, 2003/2., 3-14. o.)

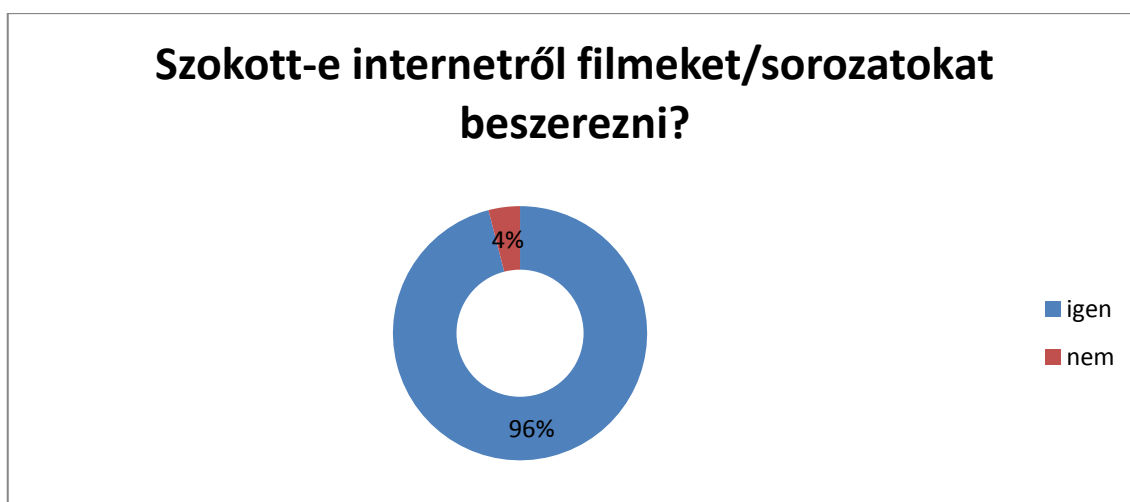
szellemi alkotások immateriális, tiszta közjószágok, így a fogyasztásuk – öltön az bármilyen mértéket – nem zárja ki másnak a fogyasztásba való bekapcsolódását. Ennek tekintetében pedig a tulajdonjog ezekre nem is értelmezhető. Ami a hibás kommunikációt illeti, nagy károkat okozhat a jogvédők és a (Mezei szóhasználatával élve) „*tartalomipar*” szereplői, valamint a fogyasztók és a felhasználók közötti igen érzékeny kapcsolatrendszerben, könnyedén elmérgezheti ezt a jelenleg sem feszültségektől mentes viszonyt. A helyzet jelenleg annyira feszült, hogy a felhasználók a szerzői jogot, mint jogintézményt is támadják, és mindenfajta – akár az őket előnyösebb helyzetbe hozó – reformjavaslatot éles kritikával illetnek. A két oldal közötti szakadék kiszélesítése tehát semmiképp sem vezethet pozitív eredményre, a jogosulti oldalnak is fel kell azt ismernie, hogy ennyire széles társadalmi réteg által tanúsított magatartásforma inkriminálása helyett a párbeszédre kellene törekedni, és ahogy Mezei arra – Paul Goldstein szavai nyomán – rávilágított, a „*kölcsönös tiszteletre*”.

2. Magyar filmfogyasztási szokások – saját kutatás

A magyarországi fogyasztói szokások felmérése érdekében 2011 telén saját kutatásként kérdőíves felmérést végeztem, melynek grafikusán ábrázolt adatait teljességükben jelen dolgozat Melléklete tartalmazza. A 200 fős minta nem tekinthető reprezentatívnak, ugyanis meglehetősen felülreprezentált a kitöltők között a nők (70%), a 18-25 év közötti korosztály (84%), a budapesti és a megyeszékhelyekről származók (összesítve 80%), valamint a felsőfokú végzettségű, vagy jelenleg is felsőfokú tanulmányokat folytatók (61%) aránya. A kutatásban a filmfogyasztási szokásokat vizsgáltam, elsőként arra kerestem a választ, hogy a kitöltők elsősorban milyen technológia alkalmazásával (számítógép, mozi, televízió) néznek filmeket. A válaszadók 79%-a a számítógépet jelölte meg, ami alapján a fogyasztói szokások gyökeres megváltozására következtethetünk.

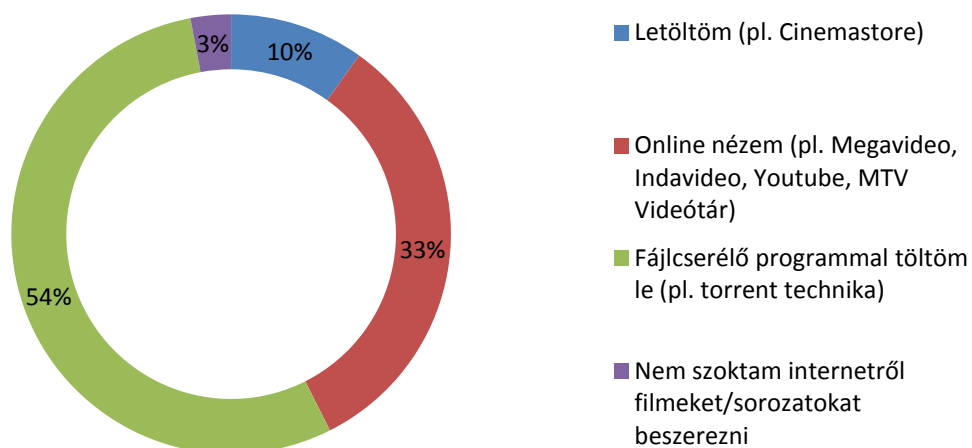

A második kérdés arra vonatkozott, hogy a fogyasztók hogyan jutnak hozzá a filmújdonosságokhoz (moziban, DVD-n, videotékából, vagy számítógépen keresztül, internetről beszerezve), ebből kiderült, hogy a kitöltők 71%-a az internetes beszerzést részesíti előnyben és összesítve csak 29% választotta a mozis, illetve a DVD-n keresztüli beszerzést (a videotéka opciót egy kitöltő sem). Ez alapján már sejteni lehet, hogy valószínűleg részben az esetleges jogsértést is kockáztatva szerzik be a fogyasztók a filmeket, erre enged következtetni egy későbbi kérdés statisztikája is, melyben arra voltam kíváncsi, hogy a válaszadók milyen arányban szoktak filmeket beszerezni az internetről: igazán megdöbbentő, 96%-os eredményt kaptam.

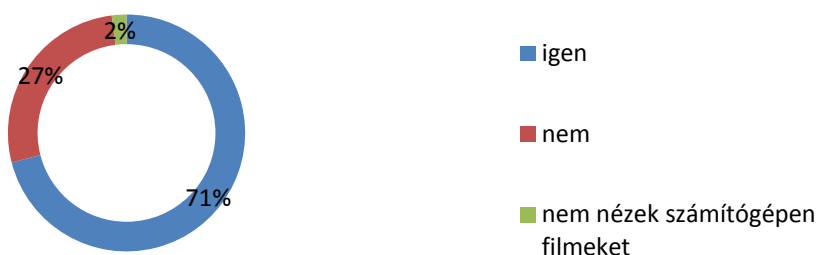
A következő (már korábban idézett) kérdés a videotéka-látogatási szokásokra vonatkozott, mely esetében a kitöltők 80%-a a „soha” lehetőséggel válaszolt. Ez után arra kerestem a választ, hogy az online beszerzési módok közül melyiket részesítik előnyben a válaszadók. 55%-uk a torrent technológiát választja, míg egy szintén nem elhanyagolható részük (33%) „online nézi” a filmeket, ez a DDL, azaz Direct Download Linking, illetve a lehívásos technológiákat takarja, ezzel szemben a válaszadóknak csak 10%-a tölti le (azaz birtokolja, tárolja a merevlemezén) ténylegesen a fájlokat. Ennek oka, hogy a technikai feltételek (gyorsabb internetkapcsolat, nagyobb teljesítményű és kisebb méretű számítógépek) alkalmassá váltak arra, hogy a fogyasztók a megnézendő filmeket ne akarják feltétlenül *birtokolni* (a merevlemezükön tárolni), hanem a cél a *hozzáférés* lett, amire gyakorlatilag bárhol és bármikor lehetőségük van.

Hogyan szerzi be az internetről származó filmeket/sorozatokat?

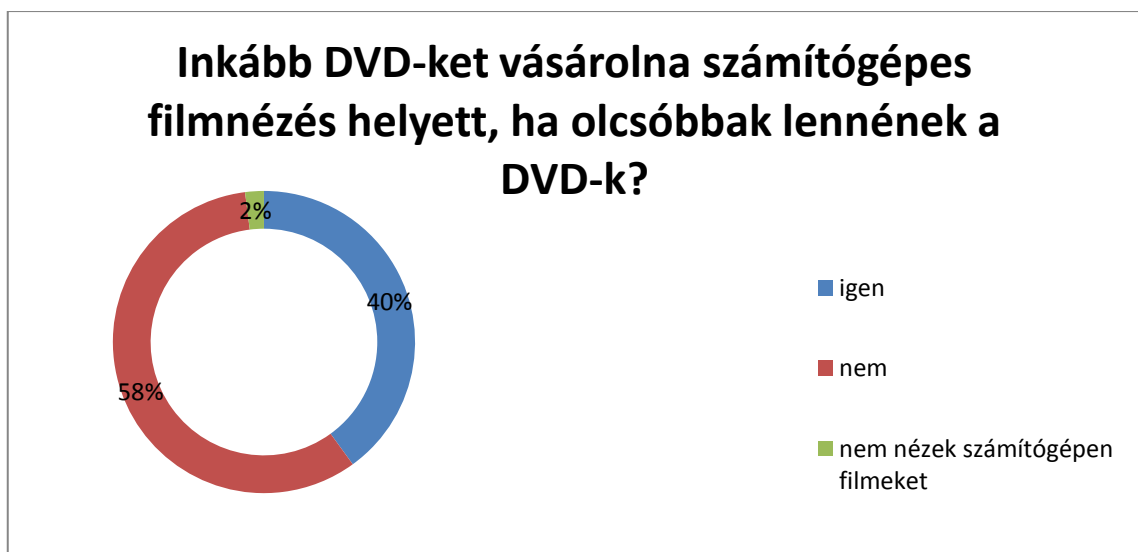

A következő kérdésekben a változásoknak a piacra gyakorolt hatására voltam kíváncsi, elsőként megállapítható, hogy a fogyasztóknak 56%-a ugyanolyan gyakorisággal, 11% gyakrabban, míg csak 32%-a jár ritkábban moziba, mióta számítógépen néz filmeket. Ezek alapján megállapítható, hogy a fogyasztók 67%-ának mozilátogatási szokásaira inkább nem volt befolyással az online filmbeszerezés megjelenése. Erre engednek következtetni az arra a kérdésre adott válaszaik is, amelyben arról érdeklődtem, hogy járnának-e inkább moziba számítógépes filmnézés helyett, ha olcsóbbak lennének a mozijegyek: 71%-uk válaszolt igennel. Ez alapján tehát valóban lehet létjogosultsága az online kalózok piaci árképzés elleni felháborodásának.

Inkább moziba járna számítógépes filmnézés helyett, ha olcsóbbak lennének a mozijegyek?

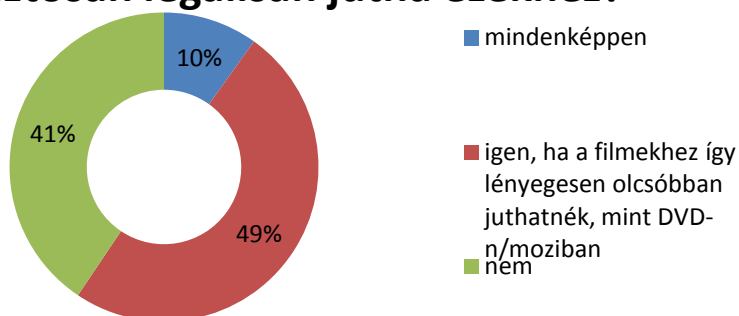

Ezzel szemben a DVD vásárlásról készített hasonló statisztika más tendenciát mutat, a válaszadók 46%-a ugyanolyan gyakorisággal, 6%-a gyakrabban, míg 46%-uk ritkábban vásárol DVD-ket, mióta a számítógépén néz filmeket, így a fogyasztóknak (a mozik esetében mért 67%-al szemben) csak 52%-ának vásárlási szokásaira inkább nem volt befolyással az online filmbeszerzés megjelenése. A válaszadóknak csak 40%-a vásárolna DVD-t számítógépes filmnézés helyett, ha olcsóbbak lennének a DVD-k (a mozi 71%-ával szemben), ez a korábbiakban említett tendenciát támasztja alá, miszerint a fogyasztókat inkább hajtja a *hozzáférési*, mint a *birtoklási* vágy.

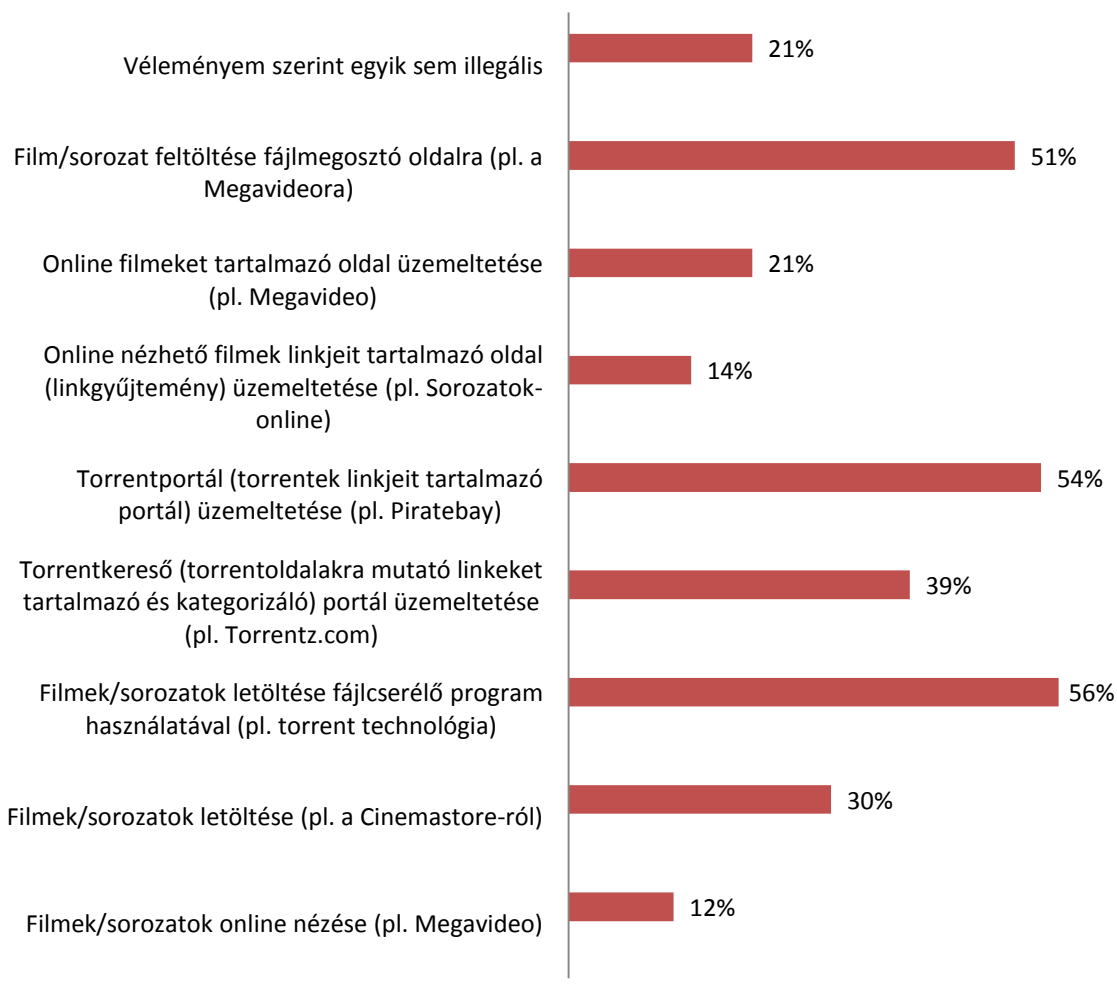
Szintén a piacnak a technológiai és társadalmi változásokra adott lassú reakcióidejét támasztják alá a kérdőív utolsó kérdésére adott válaszok, melyben azt szerettem volna megtudni, hogy a kitöltők fizetnének-e online filmes szolgáltatásért, ha így mindenképpen legális forrásból juthatnának a filmekhez: a válaszadók 10%-a mindenképpen, 50%-a akkor, ha így lényegesen olcsóbban juthatna a filmekhez/DVD-khez, ezzel szemben a válaszadók 40%-a válaszolt nemmel.

Fizetne-e olyan szolgáltatásért, mellyel letölthet/online nézhet filmeket, ha így biztosan legálisan jutna ezekhez?

Ugyancsak az említett kérdőíves kutatás során vizsgáltam a magyar társadalom jogismeretét a szerzői jogi jogsértések esetében. A kitöltőknek arra a kérdésre kellett választ adniuk, hogy véleményük szerint mely cselekedet(ek) illegális(ak), kilenc válaszlehetőség közül többet is választhattak. Elsőként a passzív, letöltői tevékenységek megítélését vizsgálom, melyek magáncélú másolásként a szabad felhasználás körébe tartozhatnak, s így (a korábban részletezettek alapján) nem feltétlenül illegálisak. Két kérdés vonatkozott erre a tárgykörre: a „*filmek/sorozatok online nézése*” a válaszadók mindössze 12%-a szerint, míg a „*filmek/sorozatok letöltése*” (tehát a tartós másolatkészítés) a válaszadók 30%-a szerint illegális. Ezzel szemben a kitöltők a fájlcsere technológiával kapcsolatos tevékenységeket viszonylag magasabb számban tartották illegálisnak. A „*filmek/sorozatok letöltése fájlcsere technológia használatával*” 56% szerint, a „*torrentkereső (torrentoldalakra mutató linkeket tartalmazó és kategorizáló) portál üzemeltetése*” 39% szerint, a „*torrentportál (torrentek linkjeit tartalmazó portál) üzemeltetése*” pedig 54% szerint illegális. Ez az arány valószínűleg annak köszönhető, hogy a hazai médiumok is gyakran foglalkoztak a The Pirate Bay-üggyel. Emlékeztetőül: a válaszadók 55%-a korábban úgy nyilatkozott, hogy elsősorban mégis a fájlcsere technológiával szerzi be az internetről származó filmeket/sorozatokat. A filmalkotás nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételének minősülő, s így mindenképpen törvénybe ütköző „*film/sorozat feltöltése fájlmegosztó oldalra*” opció a válaszadók 51%-a szerint illegális. Végezetül, a válaszadók 21%-a gondolta úgy, hogy a felsorolt cselekedetek egyike sem illegális.

Kérem, az alábbiak körül jelölje meg azokat a cselekményeket, amelyek Ön szerint törvénybe ütköznek!

Az általam vizsgált online magatartások közül tehát leginkább a fogyasztók aktív cselekedetei (fájlmegosztás) tekinthetők jogsértőnek. A jelenség társadalmi hátterének vizsgálatából látható, hogy ezek a típusú jogsértések meglepően elterjedtek és a társadalmi jogismeret sem utal arra, hogy a fogyasztók tisztában lennének cselekedeteik súlyával és lehetséges következményeivel, melyek között szerepelhet akár a börtönbüntetés is a büntetőjogi felelősségre vonás eredményeként.

3. A magyar lakosság online felhasználásokkal kapcsolatos attitűdjei – HENT kutatás

A Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (a továbbiakban: HENT) évente reprezentatív kutatást végez 1000 fős mintával a lakosság hamisítással kapcsolatos attitűdjeiről, amelynek eredményét közzé is teszik. Az alábbiakban a 2013-as jelentésük⁹⁷ online felhasználásokkal kapcsolatos adatait ismertetem, mely a saját kutatásommal szemben nemcsak a filmalkotásokat veszi alapul, hanem minden, jellemzően digitális felhasználás alá eső műtípust. A HENT kutatásának eredményei alapján háromféle fogyasztói magatartást különböztet meg, nevezetesen a *becsületes* (vagy titkolózó), aki nem tölt le, a *letöltő*, aki nyíltan vállalja, hogy letöltéssel jut a művekhez, illetve a *potyázó*, aki habár maga nem tölt le, a más által letöltött kulturális javakhoz hozzáférése van és rendszeres fogyasztója ezeknek. A letöltést nyíltan vállalók aránya a fiatalok (18-30 éves korosztály) körében a legmagasabb, ám még mindig csak 31% az általam ugyanerre a kérdésre kapott 96%-os aránnyal szemben. A különbség oka a „rejtőzködők” nagy számában keresendő, melynek következtében a HENT is erős alulbecsüléssel számol a saját eredményeit illetően. Alátámasztják ezt az egyik legnagyobb magyar torrentoldalnak a HENT kutatás által is idézett statisztikái, melyek szerint 2012. év végére a regisztrált látogatóik száma a 330.000-hoz közelített. A kutatásnak a letöltések piacra gyakorolt hatásait vizsgáló kérdéseiből kiderül, hogy a válaszadók 42%-a nem a saját anyagi helyzete, az egyszerűség és gyorsaság miatt döntött a letöltések mellett, hanem azért, mert nem akar fizetni azért, amihez ingyen is hozzájuthat.

4. Konklúzió

A két kutatás eredményei alapján levonható legfontosabb következtetés mégis a letöltési szokások változtatására való hajlandóság kapcsán merült fel. Az általam kapott eredményben a letöltők 40%, míg a HENT kutatás eredményei szerint 50% körül mozog azoknak az aránya, akik nem fizetnének azért, hogy legálisan jussanak online tartalmakhoz egészen addig, amíg azokhoz ingyen is hozzájuthatnak, még akkor sem, ha lényegesen olcsóbb lenne a digitális tartalmakhoz való legális hozzáférés, mint

⁹⁷ Hamisítás Magyarországon - 2013-as felmérés - Kutatási Jelentés,
<http://www.hamisitasellen.hu/hu/letoltheto-anyagok>

jelenleg. A HENT kutatás eredményeiből pedig az is kiderül, hogy a válaszadók kb. 63%-a mindemellett ismer is olyan forrásokat, ahonnan legálisan tudna tartalmakat letölteni. Mindez kérdéssé teszi a fizetős, legális zene- és filmáruházak fenntarthatóságát, egyúttal a piaci modell életképességét. Ha azonban ezek a szolgáltatók nem lesznek hosszú távon működőképesek, nem garantálható a szerzőknek és egyéb jogosultaknak az őket illető jogdíjakhoz való hozzájárása, így tehát a jogalkotónak kell közbelépnie a jogdíjak biztosításának érdekében. A szabályozási megoldásokat a következő fejezetben mutatom be.

VII. Megoldási lehetőségek

Dolgozatom VII. és egyben utolsó fejezetében a lehetséges utakat vázolom, amelyeket akár a jogosultak, akár a jogalkotó követhet a minden érdekelt számára kielégítő megoldás érdekében. Először is fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az előző fejezet által megállapított konklúzióból indulok ki, miszerint 40-50% között mozog azon fogyasztóknak az aránya, akik még akkor sem fizetnének a legális tartalmakért, ha azokhoz lényegesen olcsóbban juthatnának, mint jelenleg. Véleményem szerint ilyen statisztikai mutatókra lehetetlen üzleti modellt építeni, éppen ezért kijelenthető, hogy a fizetős online tartalomáruházak működése hosszútávon semmiképp sem lesz fenntartható, ennek megfelelően nem juttatja a szerzőket és az egyéb jogosultakat az őket megillető díjazáshoz.

1. ACTA, SOPA, HADOPI – azaz a szabályozási zsákutcák

A következőkben azokat a törvénytervezeteket és hatályba lépett jogszabályokat mutatom be, amelyek meghatározóak (vagy legalábbis annak szánták őket) a szellemi alkotások új típusú felhasználásának szabályozásában. Közös ezekben, hogy a jogalkotó a kemény kéz politikájával próbálta meg általuk visszafordítani és „inkriminálni” a fájlcsere társadalmilag széles körben elterjedt gyakorlatát, amely minden esetben a felhasználók nagyfokú ellenérzését váltotta ki.

Az első vizsgált tervezet az ACTA, azaz a Hamisítás Elleni Kereskedelmi megállapodás, amely végül nem lépett hatályba. A megelőző egyeztetések 2007-ben kezdődtek, a tervezet pedig 2011-ben nyerte el végső formáját. A tervek szerint hazánk (az Európai Unió tagjaként) is a széles körben támogatott nemzetközi egyezmény részese kívánt lenni. A jogszabálytervezet lényege abban állt, hogy „*a szellemitulajdon-jogok polgári jogi és büntetőjogi érvényesítésének kereteit igyekezett egységesíteni.*”⁹⁸ Habár a tervezet nem róttá a hazánkban és az Európai Unió tagállamaiban jelenleg hatályban lévő szabályoknál szigorúbb szabályozás bevezetésének kötelezettségét a részes államokra, mégis nagyfokú ellenérzést váltott ki, ami a keletkezési körülményeinek a tárgyalók általi „misztifikációjából” is eredhet. Titkolózás övezte

⁹⁸ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma – A perek lassúak, az internet gyors, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 221. o.

ugyanis a tervezetet, azt sokáig nem hozták nyilvánosságra, amely egy ilyen politikailag is érzékeny közönség előtt, mint a fájlcserezők (emlékezzünk csak vissza az általuk alapított pártokra) végzetes hibának bizonyult. Az ACTA-t ugyanis az Európai Parlament 2012-ben végül nagy többséggel elutasította.

Bár más földrészen, de ugyanerre a sorsra jutott a SOPA, azaz a Stop Online Piracy Act elnevezésű, 2011-ben benyújtott amerikai törvényjavaslat, amely valóban olyan szigorú rendelkezéseket tartalmazott, amelyek, ha hatályba lépnek, széles körben korlátozták volna az információszabadságot, mint alapjogot. Dióhéjban, a tervezet értelmében minden olyan oldal ellen bírósági eljárás kezdeményezhető lett volna, amelyen jogsértő tartalom található, ezzel a jogalkotó feltételezte a közvetítő szolgáltatók közvetlen felelősségét, ami a web2.0 és a közösségi média korában finoman fogalmazva is nagyfokú hozzá nem értésről tesz tanúbizonyságot a javaslatot benyújtó képviselő részéről. Mivel egy demokratikus jogállamban a cenzúra ilyen magas foka egyáltalán nem elfogadható, a törvényjavaslatot óriási társadalmi felháborodás fogadta, melynek során rivális tartalomszolgáltatók és közösségi médiumok fogtak össze, hogy közösen fejezzék ki nemtetszésüket. Legnagyobb „akciójuk” a 2012. január 18-ra tervezett „blackout day” volt, melynek során 12 órára elsötétítették a képernyőiket, a Wikipédia online lexikon például a következő szöveggel várta a látogatóit: *„képzeld el egy szabad tudásáramlás nélküli Világot.”*⁹⁹ A törvényjavaslatot – mely ellen még az Obama kormány is nemtetszését fejezte ki – annak benyújtója végül visszavonta, így ez is szabályozási kudarcként könyvelhető el, a SOPA tehát *ment a levesbe*.

Az utolsó általam vizsgált megoldás egy hatályba is lépett jogszabály, mely HADOPI (*Haute Autorité pour la Diffusion des œuvres et la Protection des droits d'auteur sur Internet*) néven vonul be a szerzői jog történetébe. A francia HADOPI egyrészt abban különbözik az előzőekben vázoltaktól, hogy a szankciórendszer kiépítésére helyezi a hangsúlyt, másrészt abban, hogy 2009-es bevezetése óta jelenleg is hatályban van, más néven fokozatos válasznak, vagy három csapás törvénynek is hívják. Eme beszédes nevek kiválóan rámutatnak a szabályozás lényegére, mely szerint a jogosult által tett panasz alapján a HADOPI hatóság, illetve felhatalmazása alapján az erre kötelezett internetszolgáltató figyelmeztetésben kell, hogy részesítse az illegális felhasználást

⁹⁹ Wikipédia,

http://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:History_Wikipedia_English_SOPA_2012_Blackout2.jpg

végzőket. Három eredménytelen figyelmeztetést követően a jogsértőt a bíróság pénzbírsággal, börtönbüntetéssel, illetve az internetkapcsolatának átmeneti felfüggesztésével is szankcionálhatja. A felszólító levelek tömeges kiküldésén túl mindezidáig egyetlen esetben szabták ki az internetkapcsolat felfüggesztését is (mindössze két hétre), így igazán nem állítható, hogy a bíróság a törvény vasszigorával sújtana le a jogsértőkre. A szankcionáláson túl a francia állam a fiataloknak szánt zenevásárló kártyák kibocsátásával támogatja a legális letöltéseket.¹⁰⁰ A francia példát a brit és az új-zélandi szabályozás is követte. 2013 nyara változást hozott a HADOPI életében, július 9-én ugyanis visszavonták a jogszabály jellegadó sajátosságát, azaz a „harmadik csapást”, így az internetkapcsolat felfüggesztése a jogsértőkre nem alkalmazható, további javaslatok szerint pedig a HADOPI hatóságot is meg kellene szüntetni. Egyértelmű jelét adja tehát a francia jogalkotó annak, hogy felismerte, hogy habár a rendszer átgondolt és a részletszabályok kimunkáltak, az illegális letöltések elterjedtségének megszüntetésére azok tömeges volta miatt egészen egyszerűen nem alkalmas.

2. Creative Commons – amikor a jogosultak a kezükbe veszik az irányítást

A creative commons rendszer (CC) igen jó példa arra, hogy nem csak a felülről jövő szabályozási rezsimeknek lehet létjogosultsága a szellemi alkotások területén, hanem a jogosultak által hozott felelős döntéseken alapuló, policy-jellegű normarendszernek is. A 2001-ben alapított creative commons mozgalom Lawrence Lessig amerikai jogászprofesszor nevéhez fűződik és lényege, hogy „*a szerzők saját műveiket elektronikus úton ingyenesen lehívásra hozzáférhetővé tehetik.*”¹⁰¹ A CC alkalmazása mellett döntő alkotók jogi nyilatkozatban (és ennek egyszerűsítésekképp piktogramokon) jelölik meg, hogy műveiknek milyen jellegű és mértékű szabad felhasználásához járulnak hozzá, így például lehetőségük nyílik a nyilvánossághoz közvetítést korlátozás nélkül engedélyezni, az átdolgozást azonban nem. A CC licenc használata azon alkotók számára lehet alternatíva, akik nem remélnék nagy jogdíjbevételeket a műveik után, vagy, mert sokkal inkább a koncertbevételekből akarnak megélni, vagy esetleg az

¹⁰⁰ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma – A perek lassúak, az internet gyors, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 204. o.

¹⁰¹ Faludi Gábor: A creative commons felhasználási engedély (CC-licenc) egyes jogi sajátosságai; Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2006.; 137. o.

egyetemes kultúra terjesztésének elkötelezett hívei és nem látnak megnyugtató megoldást a jelenlegi szerzői jogi rendszer hibáira. A CC licenc használata azonban végérvényesen megfosztja a szerzőt a neki törvényileg járó felhasználási díjakhoz való hozzájutás lehetőségétől, ahogy Faludi Gábor fogalmaz: „*a CC-licencet adó szerző elesik a korábban így felhasznált műve olyan piaci értékesítésétől, amelyre egyébként a törvény alapján alanyi joga és gazdasági értelemben lehetősége is lenne.*”¹⁰² A CC licenc tehát mindenképpen alkalmas az egyetemes kultúra terjesztésére, ám kérdéses, hogy ezen kulturális javak előteremtésére milyen forrásból lesz lehetősége az alkotóknak a licenc használata következtében kiesett jogdíjak híján. A korábbiakban bemutatott iparági szereplőktől származó anyagi hozzájárulásokra ez ügyben kevésbé várható, hogy lehetne számítani, ugyanis tekintve, hogy ők is érdekeltek a szerzői jogdíjak begyűjtésében, eleve elég csekély az esélye annak, hogy beleegyeznek a szerződéseik tárgyát képező művek szabad terjesztésébe, még az egyetemes kultúra áramlásának mindenek feletti érdekében sem.

3. Jogdíjatalány – avagy a fény az alagút végén

Az előbbiekből véleményem szerint tisztán látható, hogy a legális üzleti modellek megjelenése ellenére is egyre nő az illegális online felhasználások száma, mindeközben sem a szigorú szabályozás, sem a jogosultak önszerveződése nem vezetett különösebb eredményre, ezek által nem érhető el hosszú távon nyugalmi állapot. Az illegális felhasználások problémájára mindenképpen kompromisszumos megoldást kell találni, egy olyan szerzői jogi rendszert, amely reform jellegét ölti, és mind a jogosulti, mind a felhasználói oldal számára kielégítő eredménnyel jár. Meglátásom szerint a megoldást egyfajta jogdíjatalány bevezetése, és ennek fejében a magáncélú fájlcsere legalizálása kell, hogy jelentse.

A tudományos munkákban körülbelül tíz éve jelent meg elméleti szinten a tervezet, amely mindezidáig nem kerülhetett jogszabályi keretek közé. (A legközelebb ehhez talán akkor állt, amikor Franciaországban a parlamentig eljutott egy olyan törvényjavaslat, ami azt célozta volna, hogy az internetes előfizetésekbe átalánydíj formájában építsék be a fájlcsere jogdíját, „*ám ezt a francia Nemzetgyűlés 2006 elején*

¹⁰² Faludi Gábor: A creative commons felhasználási engedély (CC-licenc) egyes jogi sajátosságai; Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2006.; 145. o.

elvetette”.¹⁰³) A creative commons mozgalmat elindító Lawrence Lessig az átalánydíj bevezetésének kidolgozásában is az elsők között jeleskedett, elmélete szerint a felhasználók által a fájlcsereért fizetett (a szerző megfogalmazásában) „adóért” cserébe a fájlcsere legalizálását javasolta, a befolyt pénzeszegek felosztását pedig a fájlokba beépített vízjelek¹⁰⁴ segítségével képzelte el, amely által nyomon követhető lenne a megosztások száma.

A magáncélú másolásnak engedélyezési jogból díjigénnyé való konvertálása azonban egyáltalán nem új keletű, hiszen az üreshordozó-jogdíj hasonló elvre épül, annak analógiájára jogdogmatikailag is indokolható lenne az átalánydíj bevezetése. Lehetőség nyílik erre már csak annak tükrében is, hogy az *„Európai Bíróság Padawan-döntése a magáncélú másolási díjigény körében nemcsak a magáncélú másolást lehetővé tevő eszközöket és hordozókat, hanem az ilyen másolatkészítést lehetővé tevő szolgáltatásokat is említi azzal a feltétellel, hogy a díj áthárítható a fogyasztókra”*¹⁰⁵, ezek alapján tehát nincs elvi akadály a rendszer bevezetésének. Véleményem szerint ráadásul szép ívét adná a technológiai fejlődést követő jogszabályi fejlődésnek az, ha a kazettákról a CD-kre, majd egyéb adathordozókra átkerülő „üreshordozó-matrica” végül az internetelőfizetésre is alkalmazható lenne, hiszen ez kiválóan jelképezné egyrészt a digitális műélvezetben bekövetkező platformváltást, másrészt a jogalkotás technológiássemleges jellegét.

A magyar szerzők közül Faludi Gábor és Gyenge Anikó, valamint Mezei Péter is a fájlcsere átalánydíj bevezetésének fejében történő legalizálása mellett foglaltak állást. A szolgáltatók és a fájlcsereelő magánszemélyek felelősségre vonásának nehézkességéből a következő konklúziót vonja le a Faludi–Gyenge szerzőpáros: *„a fájlmegosztást jogszerű cselekménnyé kell tenni.”*¹⁰⁶ A fent említett szakemberek véleménye szerint egy, az internetszolgáltatás előfizetési díjába beépített, átalány jellegű díj bevezetése lenne a kívánatos, ennek ellentételezéseként pedig a felhasználói tevékenységek (tehát a dolgozat V. fejezetében kifejtett, a fogyasztók által tanúsított magatartások) mindegyike

¹⁰³ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma – A perek lassúak, az internet gyors, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 264. o.

¹⁰⁴ Uo., 261. o.

¹⁰⁵ Faludi Gábor - Grad-Gyenge Anikó: A cloud computing alapú szolgáltatások szerzői jogi megítéléséről; Infokommunikáció és jog, 2012. év 3. sz.; 106. o.

¹⁰⁶ Faludi Gábor - Gyenge Anikó: A fájlmegosztás – hazai és Uniós jogi szemmel; Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 6. (116) évfolyam 6. szám, 2011. december, 89. o.

a szabad felhasználás esetkörébe kellene, hogy essen, így ezek voltaképpen legalizálásra kerülnének. Fontos, hogy ez a díj valóban arányos legyen az előfizetési díjakkal és az ettől várható haszonnal, hiszen egy indokolatlanul magas jogdíj akár az információs szabadságot, mint alapjogot is korlátozhatja. Lényegében két témakör körül csoportosulnak a vitás, vagy nagy társadalmi visszhangra számító kérdések, az egyik a felhasználó általi kilépés, azaz az „opt-out” lehetősége, a másik a befolyt jogdíjak felosztásának témaköre.

A kilépés kérdése azért merülhet fel, mert sok, főként professzionális előfizető azzal érvelne a jogdíjátalány megfizetése ellen, hogy egyáltalán nem használja az internethozzáférést fájlcsereére. Ha jelenleg is azokat az időket élnénk, amikor a szélessávú internet még nem vált általánosan elterjedté, akkor talán úgy vélném, hogy megfelelő megoldást jelenthetne a sáv szélesség függvényében való jogdíj fizetés, hiszen a lassú adatátvitelt biztosító internetkapcsolaton keresztül aligha lehet nagyméretű zenei, vagy audiovizuális fájlokat le- és feltölteni. Ám mivel mára közkeletűvé váltak a szélessávú internetet biztosító előfizetések, a Faludi-Gyenge szerzőpáros által megfogalmazottakat tartom a lehető legjobb megoldásnak, miszerint *„a fogyasztói kilépés az adatforgalom, tehát nem a tartalom utólagos ellenőrzése mellett elképzelhető.”*¹⁰⁷ Ennek megfelelően tehát az a fogyasztó, aki az adatforgalma utólagos ellenőrzése által bizonyítottan nem folytatott fájlcsereét, nem kellene, hogy jogdíjat fizessen.

Az adatforgalom függvényében történő díj fizetés egyébként azért is kívánatos lenne, mert bizonyos, kvázi „ipari fogyasztók” (pl. kollégiumok, internetkávézók, köztéri wifi-elérhetőségek, stb.) esetében lényegesen nagyobb adatforgalomra lehetne számítani, mint a magánszemély előfizetőknél, így az adatforgalomnak és a jogdíj mértékének mindenképpen arányban kellene állnia egymással. Ez a lehetőség azonban már túlmutatna az eredeti elképzelések szerint kidolgozott általánydíjas rendszeren és a közvélemény bizonyára ódzkodna az ilyen jellegű szabályozástól, főként az adatvédelmi szabályokra és az információs önrendelkezési jogra hivatkozva. Ám – hivatkozván még egyszer a fentebb említettekre – nem a le- és feltöltött *tartalom*, hanem csak az *adatforgalom* esne utólagos ellenőrzés alá, és ennek a fejlődés

¹⁰⁷ Faludi Gábor - Gyenge Anikó: A fájlmeosztás – hazai és Uniós jogi szemmel; Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 6. (116) évfolyam 6. szám, 2011. december, 90. o.

következtében az ellenőrzések tömegessé válásának esetén már tulajdonképpen technikai akadályai sincsenek.

A témával kapcsolatos másik kényes kérdés a befolyt jogdíjak felosztásának módja. Ahogy Faludi Gábor és Gyenge Anikó fogalmaz: „*a jogdíjak átlátható felosztása (...) a magánszféra védelme miatt csak önkéntes adatközlésre, illetve névtelen felmérésekre, esetleg ráosztásra épülhet*”.¹⁰⁸ Ennek értelmében tehát úgy lehetne a leghatékonyabban megvalósítani a felosztást, ha a részletszabályok kialakításakor a jelenleg is hatályban lévő, az üres adathordozókat terhelő jogdíjak felosztásának szabályozását venné példaként. Ezen jogdíjak felosztásáért és jogosultakhoz való eljuttatásáért jelenleg az Artisjus felel, és egyetértek Mezei Péterrel abban, hogy ezt a feladatot az internetszolgáltatás előfizetői díjába épített jogdíjak esetében is az Artisjusnak kellene ellátnia¹⁰⁹, míg a begyűjtés a szolgáltatók feladata lenne. Úgy gondolom, hogy a fogyasztói szokásokra rendkívül érzékeny felosztási szempontrendszer elkészítése kulcsfontosságú a rendszer működésének szempontjából, hiszen talán ez az a pont, amely a leginkább ki lehet téve kritikáknak mind a felhasználói, mind pedig a jogosulti oldalról. Meglátásom szerint ebben a kérdésben szerepet kellene kapnia a DRM (azaz *digital rights management*) technológiának, ugyanis az ebben használatos metaadatok segítségével pontosabb képet lehet kapni az adott művek felhasználásának gyakoriságáról. Magyarországon legutóbb 2011-ben, a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület újralakulásakor merült fel az internet előfizetésbe épített jogdíj kérdése, ám végül nem készült el a tervezet.

4. Konklúzió

Az előzőekben vázoltak véleményem szerint bizonyítják, hogy a túl szigorú, a digitális felhasználások legelterjedtebb formáit tiltó szabályozás (pl. ACTA, SOPA, HADOPI) nem vezethet eredményre, mert mivel életszerűtlen, nem várható az önkéntes jogkövetés. Ám ugyancsak alkalmatlanok a kialakult helyzet megoldására az önszerveződésen alapuló, policy-jellegű normarendszerek (pl. CC), ugyanis ezek nem oldják meg a jogosultak díjazáshoz juttatásának kérdését. Meglátásom szerint az

¹⁰⁸ Faludi Gábor - Gyenge Anikó: A fájlmegosztás – hazai és Uniós jogi szemmel; Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 6. (116) évfolyam 6. szám, 2011. december, 90. o.

¹⁰⁹ Mezei Péter: A fájlcsere dilemma – A perek lassúak, az internet gyors, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.; 265. o.

internetelőfizetésbe épített jogdíjak jelenthetik a jövőt, melyeken keresztül legalizálni lehetne a széles körben elterjedt fájlcsere-ét, a jogosultak díjazáshoz jutnának, a felhasználóknak pedig nem kellene jogsértést elkövetniük nap, mint nap. Ám feltétlenül fontosnak tartom a fogyasztók tájékoztatását, valamint, hogy a szabályozást széleskörű társadalmi egyeztetésnek kell megelőznie, melynek során mind a felhasználóknak, mind a jogosultaknak, mind a szakmai képviselőknek lehetőséget kell kapniuk arra, hogy kifejezhessék a véleményüket, amelyet a jogalkotónak figyelembe kell vennie, máskülönben a változásokat kísérő negatív kritikák felülemelkednének az azokat üdvözlő hangokon.

VII. Összegzés

A fentiekből élesen kitűnik, hogy a szerzői jog rendszere milyen hatalmas változásokon megy keresztül a digitális környezet kihívásainak köszönhetően. A két, fent tárgyalt műtípus nemcsak a digitális környezethez való könnyű alkalmazkodásuk miatt volt érdekes az új típusú felhasználások vizsgálatának szempontjából, hanem azért is, mert gazdasági jelentőségük okán – amint láttuk - a jogosultak széles körét felvonultató, iparaggá fejlődött kulturális árucikké nőttek ki magukat a tömegkultúra kialakulásának következtében. A zeneművek és a filmalkotások új típusú felhasználási formáinak száma szinte végtelen, a dolgozatban csak a legjellemzőbbeket igyekeztem bemutatni legális és illegális, illetve fogyasztói és szolgáltatói magatartások szerint csoportosítva, ám ezeknek a jogi minősítése egyáltalán nem könnyű és folyamatosan kihívások elé állítja a jogalkalmazókat.

A jogterület történetéből is látható, hogy nagyon gyors jogalkotói reakciókat kíván a kielégítő és korszerű szabályozás, ahogyan a hatályos jogszabályi környezetből is kitűnik, hogy egyrészt a részletszabályok kimunkálása a Ptk. helyett újfent az ágazati törvényekre lesz bízva, másrészt az új Btk. szabályaival korszerű rezsim körvonalait láthatjuk kibontakozni, amely nem kívánja az átlagfogyasztó mindennapi cselekményeit büntetni. Ez a törekvés meglátásom szerint mindenképpen üdvözlendő, mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a digitális környezetben megvalósuló felhasználások társadalmi háttérét bemutató fejezet és az ehhez kapcsolódó kutatások, valamint azok meggyőző statisztikai adatai a zeneművek és filmek online beszerzésének arányait illetően.

A megoldási lehetőségeket taglaló fejezetben igyekeztem rávilágítani arra, hogy a jogterület szabályozására és az illegális felhasználások arányának csökkentésére/megszüntetésére egészen egyszerűen alkalmatlan a kemény kéz politikája, hiszen lényegében az eddigi összes ilyen jellegű törekvés kudarcba fulladt. Fizikai képtelenség az internetet átfogó szabályozás alá vonni, és ahogyan azt a SOPA példája is mutatja, egy jogállamban ez még elméleti síkon sem merülhet fel.

Véleményem szerint egyetlen út van tehát: ha a fogyasztók magatartását nem lehet megváltoztatni (mégpedig láthatóan nem lehet), a jogszabálynak kell változnia,

alkalmazkodnia a megváltozott társadalmi viszonyokhoz, és erre tökéletes megoldásnak látom az internetelőfizetésbe beépített szerzői jogdíj lehetőségét. Habár ennek bevezetésétől láthatóan ódzkodnak az államok, egyre világosabban látható, hogy nincs más lehetőség a szerzői jognak a digitális környezet által támasztott kihívásokhoz való megfeleltetésére. Kétségtelen, hogy eleinte mind a jogosultak, mind a felhasználók bizalmatlanul fogadnának egy ilyen reformjellegű szabálytervezetet, így teljességgel érthető, hogy a jogalkotó, amíg csak lehet, tétovázik, hiszen nem akar szembekerülni a piaci tendenciákkal és az iparági szereplőkkel, esetleges lobbierdekekkel, illetve lehetőség szerint bevárja a más államokban keletkező tapasztalatokat. Ám úgy vélem, hogy – más megoldás nem lévén – nem érdemes addig várni a reformokkal, amíg a szerzői jog intézménye és általa a művészi alkotómunka értéke teljesen devalválódik a fogyasztók szemében, hiszen amihez ingyen is hozzá lehet jutni, az előbb-utóbb ténylegesen is értékét veszti.

Felhasznált irodalom

Jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye
- 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról
- 1969. évi III. törvény a szerzői jogról
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről és indokolása
- 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelemről
- 2001/29/EK irányelv (INFOSOC irányelv)
- 2004. évi II. törvény a mozgóképről
- Az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény, 1886.
- 2000/31/EK irányelv (2000. június 8.)

A Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményei

- SzJSzT 17/2006. sz. szakvélemény
- SzJSzT 07/08/1. sz. szakvélemény

Szakirodalom

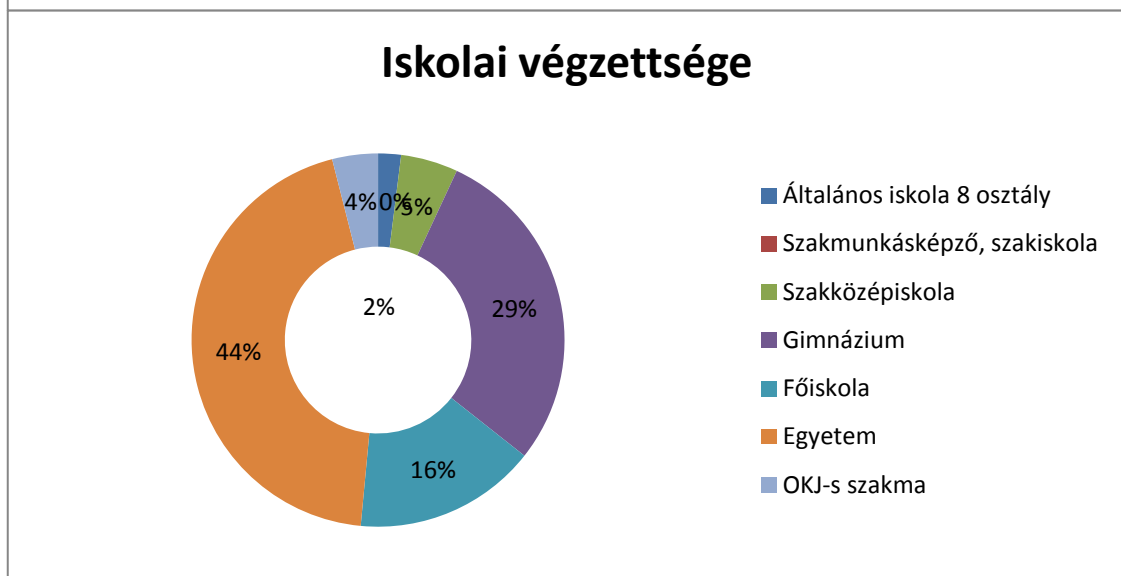
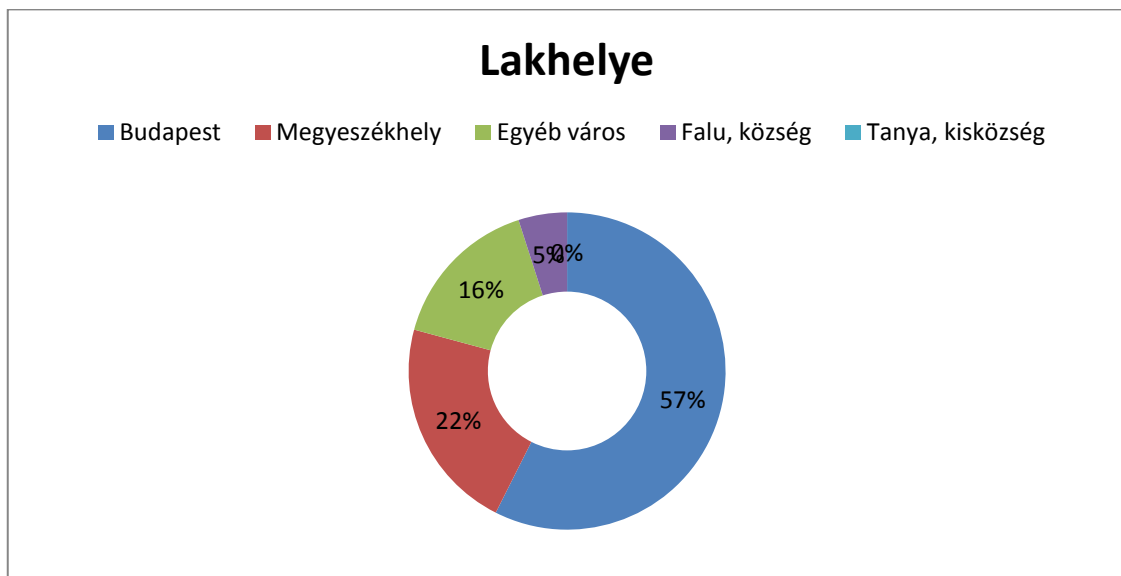
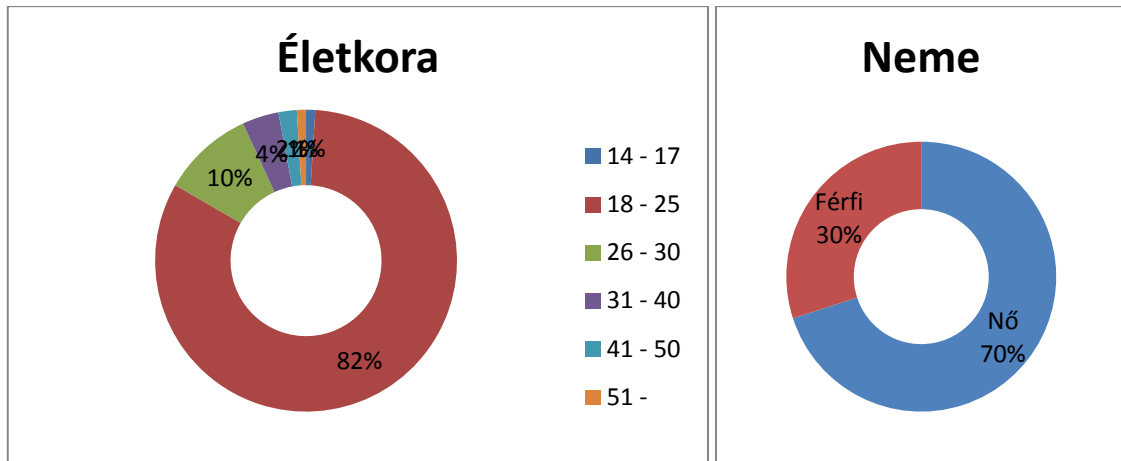
- Bodó Balázs: A szerzői jog kalózzai, Typotex kiadó, Budapest, 2011.
- Faludi Gábor: A creative commons felhasználási engedély (CC-licenc) egyes jogi sajátosságai; Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2006.
- Faludi Gábor: A felhő alapú szolgáltatások egyes szerzői jogi kérdései - előadás, Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület, konferencia, Egerszalók, 2012. november 22.
- Faludi Gábor: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója (PJK, 2003/2., 3-14. o.)

- Faludi Gábor - Grad-Gyenge Anikó: A cloud computing alapú szolgáltatások szerzői jogi megítéléséről; Infokommunikáció és jog, 2012. év 3. sz.
- Faludi Gábor - Gyenge Anikó: A fájlmegosztás – hazai és Uniós jogi szemmel; Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 6. (116) évfolyam 6. szám, 2011. december
- Grad-Gyenge Anikó: Búcsú a szellemi alkotások jogától? – A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban, 2013. február 12.
- Hamisítás Magyarországon - 2013-as felmérés - Kutatási Jelentés, HENT
- Lontai Endre, Faludi Gábor, Vékás Gusztáv, Gyertyánfy Péter: Szerzői jog és iparjogvédelem, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012.
- Mezei Péter – Németh László: A Direct Download Link (DDL) szolgáltatás szerzői jogi megítélése; Infokommunikáció és jog, 2009/5.
- Mezei Péter: A sárkány levágott feje helyére mindig kettő új nő? A fájlcsereléssel szembeni küzdelem a P2P szolgáltatók, a felhasználók és az internetszolgáltatók felelősségének fényében; Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 4. (114.) évfolyam 3. szám, 2009. június
- Mezei Péter: Tisztul a kép a Rapidshare körül? A DDL szolgáltatók felelősségének korlátozása; Infokommunikáció és jog; 2010/6.
- Mezei Péter: A fájlcsere retorikája – gondolatok egy álvita margójára, Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 7. (117.) évfolyam 2. szám, 2012. április
- Mezei Péter: A fájlcsere dilemma – A perek lassúak, az internet gyors, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012.
- Nótári Tamás: A magyar szerzői jog fejlődése, Lectum kiadó, Szeged, 2010.
- Passman, Donald S.: All you need to know about the music business; Free Press, New York, 2003.
- Szabó Imre: A „The Pirate Bay” ügy elsőfokú ítélete a magyar büntetőjog tükrében; Infokommunikáció és jog, 2010/4.
- Szente Andor: Film és hangosfilm a szerzői jogban, Jogállam: jog- és államtudományi szemle, 1933. 8-9. sz. 346-349. o
- Takács Nóra Emese: Egy zenekar fejlődésének jogi vonatkozásai, évfolyamdolgozat, ELTE ÁJK, 2010.

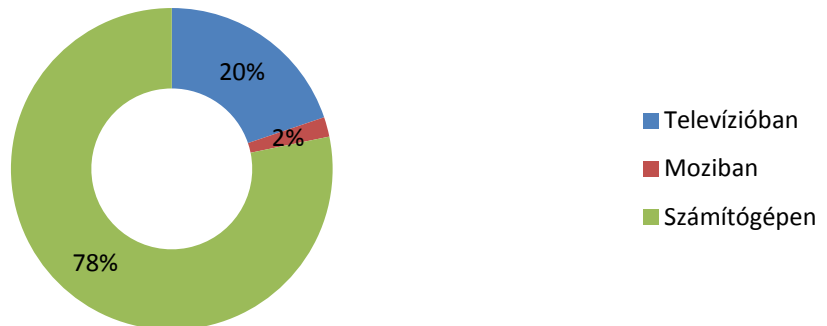
- Takács Nóra Emese: A filmalkotások tekintetében, online környezetben megvalósuló szerzői jogi jogsértések büntetőjogi vonatkozásai, évfolyamdolgozat, ELTE ÁJK, 2011.
- Tóth Péter Benjámín: Bűnös kapcsolatok? A hiperlinkek és a szerzői jog; Magyar Jog, 2002/10.

Melléklet - a filmpiaccaal kapcsolatosan végzett nem reprezentatív, saját kutatásom

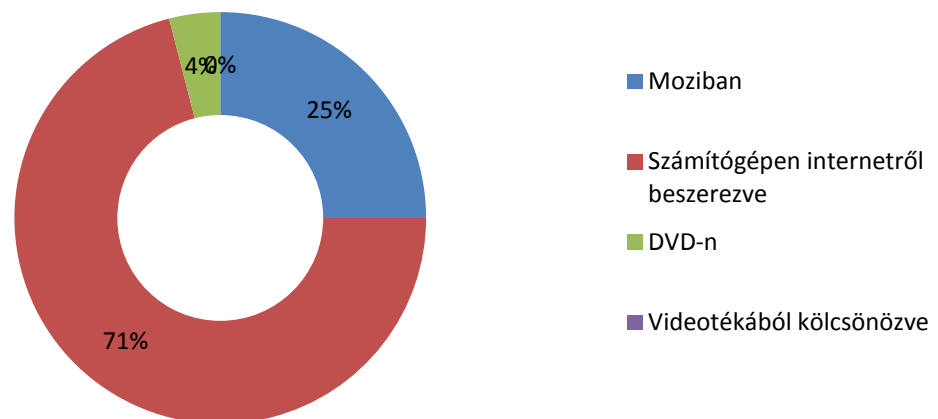
A minta felvétele 2011. december 5. és 7. között online 200 fő részvételével történt.

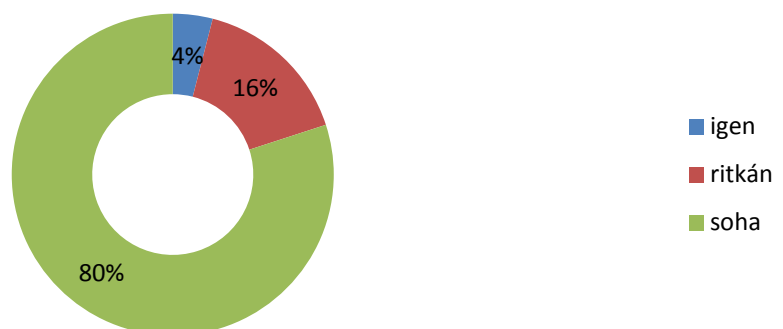
Ön hogyan néz leggyakrabban filmeket, sorozatokat?

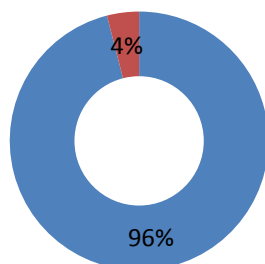
Hogyan nézi meg először az új filmeket?

Szokott videotékából filmeket kölcsönözni?

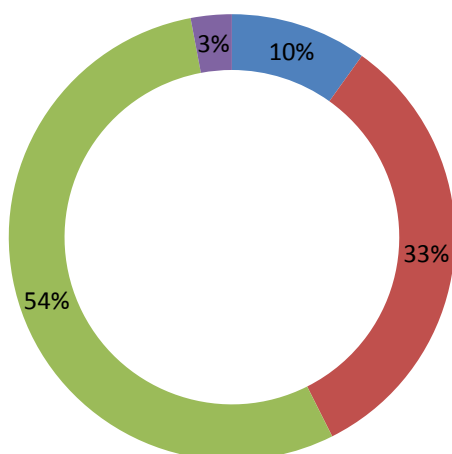

Szokott-e internetről filmeket/sorozatokat beszerezni?

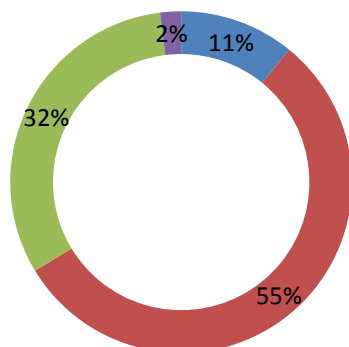
- igen
- nem

Hogyan szerzi be az internetről származó filmeket/sorozatokat?

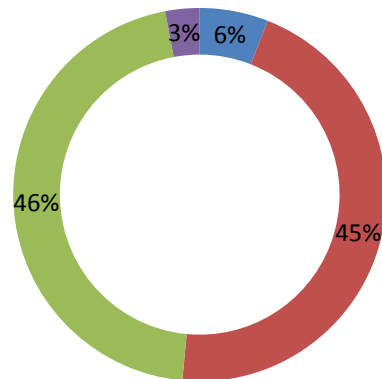
- Letöltöm (pl. Cinemastore)
- Online nézem (pl. Megavideo, Indavideo, Youtube, MTV Videótár)
- Fájlcsereelő programmal töltöm le (pl. torrent technika)
- Nem szoktam internetről filmeket/sorozatokat beszerezni

Mióta számítógépen nézek filmeket...

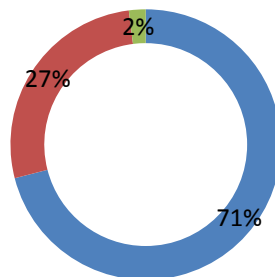
- gyakran járok moziba. (pl. a minőség miatt)
- ugyanolyan gyakorisággal járok moziba.
- ritkábban járok moziba.
- nem nézek számítógépen filmeket.

Mióta számítógépen nézek filmeket...

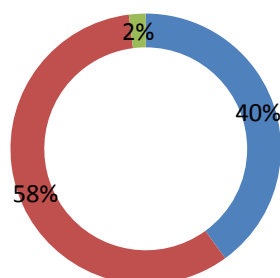
- gyakran vásárolok DVD-ket. (pl. a minőség miatt)
- ugyanolyan gyakorisággal vásárolok DVD-ket.
- ritkábban vásárolok DVD-ket.
- nem nézek számítógépen filmeket.

Inkább moziba járna számítógépes filmnézés helyett, ha olcsóbbak lennének a mozijegyek?

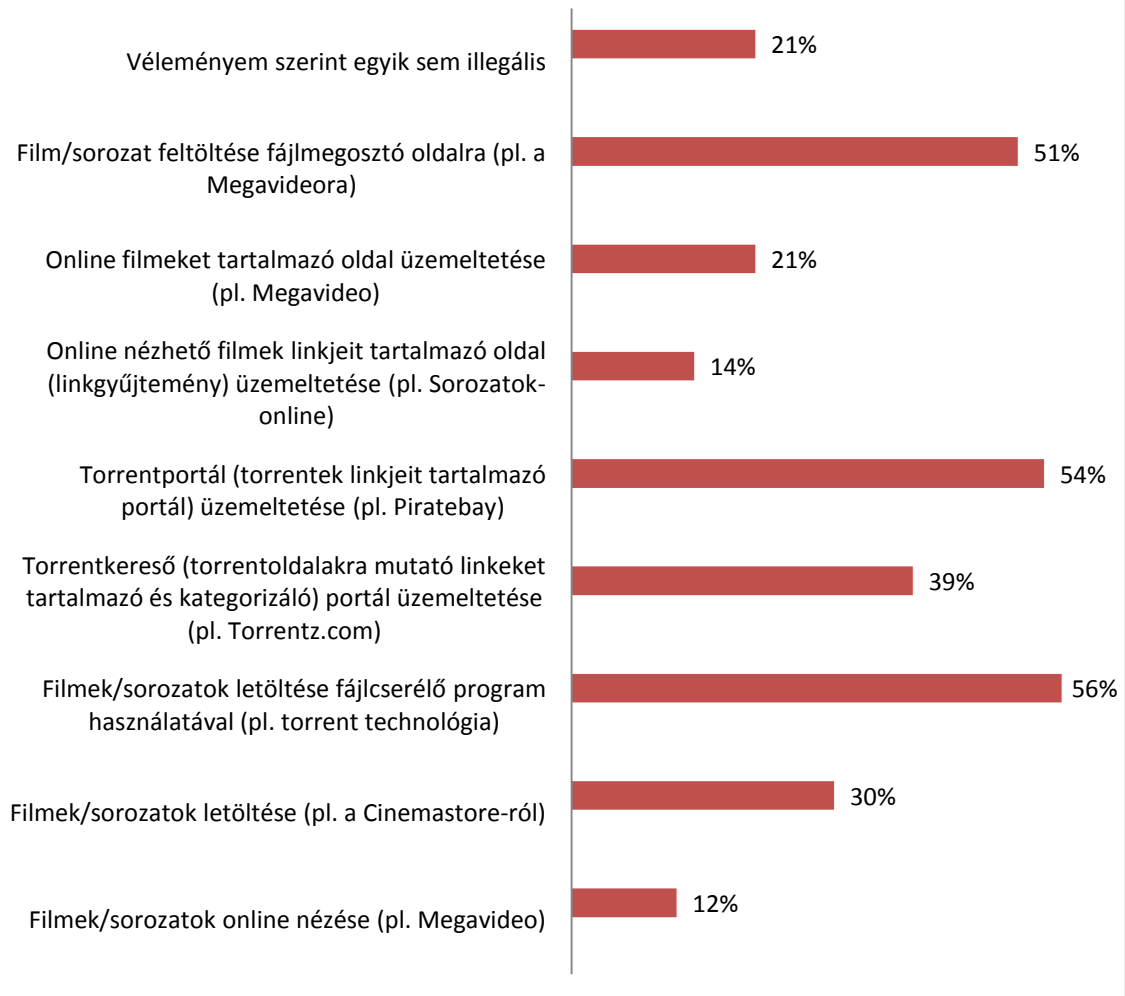
- igen
- nem
- nem nézek számítógépen filmeket

Inkább DVD-ket vásárolna számítógépes filmnézés helyett, ha olcsóbbak lennének a DVD-k?

- igen
- nem
- nem nézek számítógépen filmeket

Kérem, az alábbiak körül jelölje meg azokat a cselekményeket, amelyek Ön szerint törvénybe ütköznek!

Fizetne-e olyan szolgáltatásért, mellyel letölthet/online nézhet filmeket, ha így biztosan legálisan jutna ezekhez?

